

נכנסים למקלט
התוועדות עם הרב
שבתאי סלביצקי

רבי, מה חסר לי?
פניני חסידות
בסוגיות הדף היומי

כי קרוב

בלימוד החסידות ובדרכי החסידות

חגיגת באלול

"השאלה היא מה האדם
מבקש. האם הוא טרוד
בשאלה מה הוא ירוויח מאלול
בשטייגן הפרטי שלו, או שהוא
עמל להכשיר עצמו להיות
ראוי למלכות ה'?"

לרגל ח"י באלול, יום הולדת
כ"ק מורנו הבעש"ט ואדמו"ר
הזקן זי"ע: שיחה מקיפה
בענייני עבודת ימים אלו עם
המשפיע הגה"ח רבי יחיאל
יהושע שיינפלד שליט"א,
לאור חידושה של תורת
החסידות במשנת התשובה

היכל הנגינה
השירה והזמרה
במסורת הדורות
ובחצרות חסידים •
הגה"ח רבי מענדל
ווכטר שליט"א

!"היה פִּנְגֵּן הַפִּנְגֵּן" - עבודת הנגינה במסורת ישראל ובאור החסידות

צבא השמים וצבא הארץ אומרים שירה תמיד להקב"ה, ועל אחת כמה וכמה שכן מצופה מהאדם עצמו | השירה והנגינה אינן רק נלוות לעבודת ה', אלא הן עבודה מיוחדת שבשיאה מביאה לכיסופי דבקות מתוך הכרה באפסותו של הנברא

הוא אומר זה שירה" (ערכין יא, א).
ואכן, בבית המקדש, במקום השראת השכינה, הייתה הנגינה והשירה עבודה עיקרית וחשובה בפני עצמה. בספר הכוזרי (מאמר ב סימן סד) מתואר, שלא היה ללוויים המזמרים שום עסק אחר מלבד העמקה בחכמת הנגינה. וזה לשונו:

אבל חכמת המוסיקה חשובה באומה, שהיא מכבדת הניגונים ומעמדת אותם על הגדולים שבעם, והם בני לוי, מתעסקים בניגונים בבית הנכבד בעתים נכבדות. ולא הוצרכו להתעסק בצרכי הפרנסה, במה שהיו לוקחים מהמעשרות, ולא היו להם עסק זולתי המוסיקה...

בתקוני זוהר (תיקון יא) מתוארים ההיכלות השונים שלמעלה - היכל היראה, היכל הנבואה והיכל הדמעה - ובין ההיכלות ישנו היכל מיוחד בפני עצמו: "אית היכלא דניגונא דלית לה רשו למפתח אלא בניגונא" (יש היכל של ניגון שאין רשות לפתחו אלא בניגון). הווי אומר, הניגון והשמחה הם דרך בפני עצמה בעבודת ה'. מפורסמים דברי הרמב"ם בהלכות סוכה לעניין שמחת בית השואבה, הנותנים פתח להבנת העניין (פרק ח בסופו):

השמחה שישמח אדם בעשיית המצוה ובאהבת האל שצוה בהן, עבודה גדולה היא. וכל המונע עצמו משמחה זו ראוי להפרע ממנו, שנאמר "תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב" (דברים כח, מז). וכל המגיס דעתו וחולק כבוד לעצמו ומתכבד בעיניו במקומות אלו, חוטא ושוטה, ועל זה הזהיר שלמה ואמר "אל תתהדר לפני מלך" (משלי כה, ו). וכל המשפיל עצמו ומיקל גופו במקומות אלו, הוא הגדול המכבד העובד מאהבה, וכן דוד מלך ישראל אמר "ונקלתי עוד מזאת והייתי שפל בעיני" (שמואל ב, כב). ואין הגדולה והכבוד אלא לשמוח לפני ה', שנאמר "והמלך דוד מפוז ומכפר לפני ה'" (שם, טז).

הווי אומר: אדם המפנים ונותן אל לבו את גודל הזכות בקיום מצותיו של הקב"ה - הדבר גורם לו שמחה עצומה. הסיבה לכך שאדם נרתע מלרקוד ולשמוח בציבור, היא משום שהוא מכבד את עצמו, ובעיניו הוא רואה קלון ובושה לרקוד, לפזז ולכרכר מול כל רואה. אך מי שמבין שכבודו האמיתי של יהודי הוא בהיותו מכבד את הקב"ה, אינו חש כלל לכבודו האישי, והוא מוכן "להשפיל עצמו ולהקל גופו" בשמחת קיום המצוות כשחודרת בו ההכרה ש"אין הגדולה והכבוד אלא לשמוח לפני ה'!"

עבודה שיש בה חיים

על אף שלאחר חורבן בית שני תיקנו חז"ל למעט בשירה וזמרה (סוטה ט, יא), כנאמר "משבטלה סנהדרין בטל השיר מבית המשתאות", אך תקנה זו לא נאמרה מעיקרה על שירות ותשבחות

מאז ומקדם הייתה הנגינה יסוד מוסד בעבודת ה', והדברים נזכרים פעמים רבות בכתבי הקודש, בגמרא, בראשונים ובאחרונים, בספרי הקבלה, המוסר והחסידות. ברם, ברבות השנים ועקב הצרות המרובות שהיו מנת חלקו של עם ישראל נחלש ונדחק הצידה מקומה של הנגינה, עד שבאו הבעש"ט ותלמידיו ועוררו והפихו בה רוח חיים, וכיום שבה והפכה לנחלת הכלל.

במבט ראשון, הנגינה אינה אלא אמצעי להגיע לשמחה שעל ידה ניתן לעבוד את ה' כראוי, כפי שהציעו לשאול המלך: "יבקשו איש ידע מנגן בכנור, והיה בהיות עליך רוח אלקים רעה, ונגן בידו וטוב לך" (שמואל א טז, טז); אך לאמיתו של דבר, השירה והנגינה עצמן הן חלק בלתי נפרד מעבודת האדם לקונו.

כבר בתחילת ספר בראשית מציינת התורה: "וְשָׂם אֱחָיו יוֹבֵל, הוּא אֲבִי כָל תַּפְשׁ כְּנֹר וְעֹגֶב" (בראשית ד, כא). ובספר תורת חיים לאדמו"ר האמצעי על פסוק זה מפרש "אבי כל תופש כינור ועוגב": "שזהו מקור כל בעלי השיר העליונים", ומאריך לבאר את עניין השיר על פי פנימיות העניינים (כדלהלן בהמשך מאמרנו).

מי הם "בעלי השיר העליונים"? כל הנבראים אומרים שירה לקב"ה: נשמות, מלאכים, וגם בעלי החיים וצבא השמים, כפי שמפורט בפרק שירה. העניין מובא גם בזהר הקדוש (חיי שרה כג, ב): "כל מה דבךא קודשא בריך הוא בעלמא בלהו אקרי תושבחין וְשִׁירָתָא קְמִיָּה בִּין לְעִילָא בִּין לְתַתָּא" (כל מה שברא הקב"ה בעולם, כולם אומרים שירה ותשבחות לפניו, בין למעלה בין למטה).

השירה האמורה של כל נברא אינה סתם זמרה בעלמא, אלא היא היא חיותו של הנברא, וכפי שרש"י מביא על הפסוק "שָׁמֵשׁ בְּגִבְעוֹן דָּוִם" (יהושע י, יב), שהאופן בו העמיד יהושע את השמש מללכת הוא על ידי שציווה עליה לחדול מלומר שירה, "וכל זמן שהוא דומם, עומד ואינו מהלך, שבכל עת הילוכו הוא אומר שירה". ועתה נשים אל לבנו: אם צבא השמים ובעלי החיים אומרים שירה להקב"ה, כל שכן וקל וחומר שעל בני האדם בעלי הבחירה לומר שירה.

ריקוד ושמחה של מצוה - הכבוד האמיתי

חסידים פירשו את הפסוק "עבדו את ה' בשמחה" כהוראה לא רק לגבי אופן עבודת ה', אלא גם כהצבעה על מהות העבודה עצמה: "עבדו את ה'", ובמה? "בשמחה"! ואף על פי שאין ראיה לדבר, זכר לדבר: המקור לעבודת השיר על ידי הלוויים בבית המקדש, שהייתה עבודה בפני עצמה, הוא מכך שעבודת ה' צריכה להיות בשמחה! וכך נאמר בגמרא: "מניין לעיקר שירה מן התורה וכו', רב מתנא אמר מהכא: 'תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב מרב פלי' (דברים כח, מז), איזה היא עבודה שבשמחה ובטוב לבב,

בדברים שבקדושה ובעבודת ה', ואדרבה – חכמים שיבחו מאוד את הנגינה, ואף היו רגילים ללמוד בניגון ובנעימה. עם זאת, במשך שנות הגלות היו מקומות וזמנים בהם התרחקו מעבודת ה' בשירה ובזמרה, אם מחשש ש"אין מערבין שמחה בשמחה" – שמחת קודש בשמחת חול (כפי שאכן אירע לעיתים, שחדרו למחנה ישראל שירים שמקורם אינו טהור), ואם משום שהיו שסברו שאין מתאים לעסוק בעבודת ה' מתוך שמחה, וראו בזה לשיטתם חיסרון בכבוד הראש הראוי לעובד ה'.

ברם, השירה והזמרה הן עדות לכך שעבודת ה' של האדם אינה מן השפה ולחוץ, אלא מלאת חיים. ולכן הבעל שם טוב וסייעתו עוררו בעולם הנגינה את הנשמה והניצוץ האלוקי שבו, והציבו חזרה את השירה והנגינה במקומן המרכזי בעבודת ה'. לא רק שהנגינה הייתה אמצעי להפיח רוח חיים יהודית בעצמות היבשות בזמן הגלות, אלא הם עשו והצליחו להחזיר את הנגינה למקורה הקדוש והנעלה, ולהפוך אותה לדבר מהותי מעין מה שהייתה בזמן הבית.

ואכן, חלק עיקרי בדרכי החסידות שהנהיג הבעש"ט הוא שמחת הלב ודבקות הנפש בגעגועים וכיסופים לאבינו שבשמים, ולזה מסייע ניגון חסיד – לרומם את הנפש ולהביאה לקרבת אלוקים.

בכתבי אדמו"ר הרי"צ מליובאוויטש מתוארות מסורות בעניין הנגינה בדורותיה הראשונים של החסידות:

מורנו הבעש"ט נ"ע היה בעל מנגן גדול (ראה אגרות קודש ח"ג ע' ריט). גם חסידיו היו בעלי מנגנים וחברו ניגונים: הצדיקים ר' יחיאל מיכל מזלוטשוב, ה"שפאלער זיידע", ר' אהרן הגדול מקרלין ועוד. ובהזדמנות מסוימת הגדיר אדמו"ר הרי"צ: רבינו הזקן למד במזריטש, אצל המגיד, שלושה דברים: מי זה הקב"ה, מי הם ישראל – ישראל אורייתא וקב"ה כולא חד – ומה הוא ניגון (ראה שיחת חג הפסח תש"ז ע' 27).

סוגיא בפני עצמה היא הניגונים שחברו על ידי רבותינו מאורי החסידות עצמם, שבשעה שמנגנים אותם מתייחדים עם רוחו של הצדיק מחבר הניגון, ועל כן בעת הנגינה צריך לראות את "בעל השמועה" עומד לנגד המנגנים, כמו בדברי תורה. אדמו"ר הרשב"א אמר כי דברי חז"ל "חייב אדם לומר בלשון רבו" אמורים גם לגבי הדיקו בניגונים... אדמו"ר הזקן חיבר בעצמו עשרה ניגונים "מכוונים" – כנגד מדרגות שונות באלוקות, בעולמות ובנשמות – אותם שרים בעיתים מיוחדים בלבד. הוא אף התבטא כי אי אפשר להבין לחלוטין את ספרו הגדול התניא קדישא, ללא ניגון... (ראה ספר השיחות תש"ד ע' 93).

ביטול היש וביטול במציאות

מהי באמת משמעותו של הניגון, ומדוע על ידו זוכים להתעלות ולהתחבר אליו יתברך באמת?

את נקודת הדברים ביאר אדמו"ר הזקן על פי רמז לשון המשנה "כל בעלי השיר יוצאים בשיר ונמשכים בשיר" (שבת פ"ה מ"א), כמדרבת על השירה בעולמות העליונים: "כל בעלי השיר" – נשמות ומלאכים, יוצאים בשיר ונמשכים בשיר – ההעלאה וההמשכה שלהם הוא על ידי ניגון ושיר" (ליקוטי דיבורים שם אות פט, יום אחרון של פסח תש"ג).

העניין מבואר ביתר אריכות בספר תורת חיים לאדמו"ר האמצעי (בראשית ח"א, דרוש ד"ה ותלד עדה וגו'):

והנה יש להקדים תחלה בענין "אבי כל תפש כנור ועוגב", שזהו מקור כל בעלי השיר העליונים, כמו "הללוהו בנבל וכנור הללוהו במנים ועוגב כו'", שהן "מיני כלי זמר נגד עשר ספירות כו", שעיקר שירה בכלי. ולמאד דאמר (ערכין י"א, א) עיקר שירה בפה, זהו ענין השירה שהמלאכים העליונים אומרים בפה בכל יום, כמ"ש "הללוהו כל מלאכיו כו'", שכל הברואים העליונים ותחתונים אומרים שירה בכל יום כידוע. ויש להבין תחלה שרש ענין השיר הזה מהו.

...כאשר צריכים לקבל אור ושפע האלקית מחדש בכל יום,

כמאמר "ובטובו מחדש בכל יום מעשה בראשית", אז בהכרח שיהיה בחינת העלאה וביטול במציאות בכל אחד מיש לאין

האלקי, שיעלה לשרש ומקור חוצבו בכח האלקי המהווה אותו להכלל ולידבק שם, ואז יחזור ויחודש אור ושפע האלקי להחיותו באור וחיות חדש מאין ליש.

והיינו ענין השירה של כתות המלאכים העליונים שאומרים בכל יום, כל אחד ואחד לפי שרשו ומדרגתו במקור חוצבו כן הוא ענין השירה שלו בהשגה מיוחדת ובאהבה ויראה מצומצם רק לפי מדרגתו לבד. לפי שהשיר הזה הוא בחינת ההעלאה וביטול במציאות של כל אחד ואחד בשרשו, וכל בחינות ההעלאה מתחתון לעליון אי אפשר להיות כי אם על ידי בחינת הביטול במציאות של התחתון בביטול היש לאין בתכלית, שזהו על ידי השיר דוקא.

מדוע קבלת החיות של המלאכים מהמקור האלוקי (וכן החיות של שאר הנבראים, כפי שמבאר להלן שם) נעשית דווקא על ידי השיר? כי השירה מבטאת את הכיסופים של הנפש ואת תשוקתה להיכלל בשרשה. כל זמן שאין בנברא תנועה נפשית של כיסופים, הוא לא יצליח להתעלות מהגבלותיו ולהתבטל לקדושה. זהו "יוצאין בשיר" – ההתבטלות והיציאה מההגבלות הגשמיות על ידי הניגון והשירה.

אך מהו "נמשכין בשיר"? ממשכין אדמו"ר האמצעי שם:

ויובן כל זה על דרך משל הידוע, כאשר נקרא אדם אל המלך, מתבטל מהתפשטות ישותו מפני קטנות ערכו לגבי רוממות המלך שנבדל הרבה בערך המעלה ממנו. ובטול זה, קודם שנכנס להיכל המלך פנימה, אך בכניסתו בהיכל המלך שרואה את המלך בעיניו, מתבטל בטול עצמי מצד רוממות עצמות המלך שתפיל אימתו עליו בהיותו מקרוב אליו (כי מה שנתבטל מעצמותו תחלה, היה רק ע"י התבוננות בשכל ומחשבה משפלות ערכו ומגדולת המלך ומאשר צריך לבא לפני המלך, ועדיין לא הובא לפניו שאינו דומה שמיעה בהשגה מרחוק לראיה מקרוב כידוע); וזהו ההפרש בין בטול היש לבטול בעצם כו'.

...ובכל זה יובן מה שרמזו במשנה במסכת שבת: "כל בעלי השיר יוצאים בשיר ונמשכים בשיר"... הן כתות מלאכים העליונים שנקראות בהמות וחיות דמרכבה, "יוצאים בשיר", שהוא בחינת ההעלאה שעולים למעלה ממדרגה למדרגה עליונה יותר שנכללים במקור חוצבם שיוצאים ממהותם הראשון בביטול השגה הראשונה שנקרא יציאה ממקומו הראשון כו' יוצאים בשיר שלהם, כי אין עליה מתחתון לעליון רק על ידי ההעלאה בשיר כנ"ל, ונמשכים לעלות במדרגה העליונה להיות יכולים לקבל מאור פני אלוקים שלמעלה מכל השגתו, זהו גם כן על ידי השיר.

כפל הלשון "יוצאין בשיר" ו"נמשכין בשיר" מורה, אפוא, על שני השלבים שנדרשים הנבראים לעבור כדי לקבל חיות חדשה מהאור והשפע האלוקי המחדש אותם:

ראשית, עליהם להפנים שביחס אליו יתברך, מציאותם המוגבלת היא אפסית וחסרת ערך, ובכך הם מגלים את נכונותם לצאת ממצאותם ולקבל חיות מאורו יתברך האין-סופי ("ביטול היש"); זהו אופן אחד של השירה הרוחנית, המבטאת את כיסופי הנפש והכרתה במציאות ה' הנעלית ממנה באין ערוך.

לאחר מכן, הנבראים צריכים להפנים כי לא זו בלבד שבערך להקב"ה מציאותם היא כאין וכאפס, כיוון שהוא בלתי מוגבל ואין-סופי, אלא עצם מציאותם כשלעצמה מחודשת לחלוטין ותלויה ברצונו יתברך, וקיומם חסר משמעות ללא קבלת החיות מהקב"ה ("ביטול במציאות"). זו המדרגה הנעלית יותר בשירה, בה הנברא לא רק כוסף להתעלות אלא מפנים שעצם מציאותו אינה אמיתית מצד עצמה.

אם כן, הנגינה היא ביטוי לתהליך נפשי אמיתי שיש לעבור כחלק מההכרה וההתבוננות ב"גדלות האל" ושפלות האדם" שנצטוונו לעסוק בהן כהכנה לתפילה (רמ"א לשר"ע אורח סי' צח ס"א). ועל פי דרך החסידות, הזמן המסוגל במיוחד להכרה זו על ידי הניגון מעומקא דליבא, הוא בעת התפילה עצמה.

הכל מתעוררים לעבודת ה' בחודש אלול
ומכינים ליבם לימים הנוראים, אבל השאלה
היא במה מתמקדים • תנועת הנפש שצריכה
ללוות את הימים הללו היא הבקשה לבוא
לפני המלך - בשביל המלך • מאלול ועד
שמחת תורה - המועדים כולם הינם חוליות
בשלשלת ההתקשרות בין ישראל
וקוב"ה • בעמדנו בחודש הרחמים
ולרגל ח"י אלול - יום הולדתם
של צדיקים: כ"ק מורנו הבעש"ט
וכ"ק אדמו"ר הזקן נ"ע זי"ע - זכה כי
קרוב לשיחה מאלפת עם המשפיע לאלפים
הגה"ח רבי יחיאל יהושע שיינפלד
שליט"א, רב בית המדרש 'כתר שם טוב'
ברמת בית שמש ומח"ס 'אש המועדים',
אודות החידוש שחולל
הבעש"ט בעבודת התשובה

הרב יהודה כהן •
הרב אברהם
סרולוביץ
צילום: שלמה ארנשטיין

באור פניך יהלכון

מובן מעצמו שכדי לזקק את הבקשה של האדם, להסיר ממנה את בקשת החיים החיצוניים כשלעצמם ולחתור לחיים של דבקות בה' - כך שהגשמיים וכל צרכי האדם אינם אלא כלי שרת לדבקות זו - הנה "ראש השנה" שכזה דורש הכנה

ת איש שיחנו אין צורך להציג בפני קהל דורשי החסידות. מזה שנים שהגה"ח רבי יחיאל יהושע שיינפלד שליט"א נוטל חלק בראש בתחומי הפצת מעיינות תורת הבעש"ט במסגרת ארגון 'אש החסידות' בו הוא משמש כמשפיע לרבים, וביאוריו ומהלכיו - קילורין לעיניים - מתבדרים בבתי כנסיות ובתי מדרשות בארצנו הקדושה וברחבי העולם כולו, הן באמצעות הקונטרסים 'אש הפרשה' שעשו להם שם ובפרט בסדרת הספרים 'אש המועדים', 'אש השבת' ועוד.

בעיצומו של חודש אלול, בו מתעוררים אלפי ישראל בתשובה ובעבודה שבלב, ולקראת יום הולדת מורנו הבעש"ט, נועדנו עם הרב שיינפלד לשעה של שיחה הנוקבת חדרי לב. בדבריו הראה המשפיע באצבע על היסודות הנצרכים לנו בימים אלו, ערב השנה החדשה, והחוזה כיצד בתורתו כונן הבעש"ט מחדש את היכל התשובה, כך שמכוחה יכול כל אחד ואחד, בכל זמן ובכל מצב, לגשת אל הקודש.

משפט לאדני יעקב

במה אנו טרודים בחודש אלול?

הולכים אנו ומתקבלים ליום הגדול י"ח אלול, הוא יום ההולדת בו זרחו לאור עולם שני המאורות הגדולים - מורנו הבעל שם טוב (בשנת נח"ת) ואדמו"ר הזקן בעל התניא (בשנת קה"ת). זו הזדמנות ראויה לשמוע על חידושיו של הבעל שם טוב בדרכי עבודת ה', יתר על מה שהיה מקובל בישראל מקדמת דנא. אפשר לומר שחידוש הבעל שם טוב מתבטא בזה גופא שנוול דווקא בחודש אלול...

בכלל, חודש אלול בו אנו נערכים לשנה החדשה ומחדשים את תשומת הלב הראויה לתפקידנו עלי אדמות מסמל יותר מכל את ההתמסרות לעבודת ה', והעובדה שהבעל שם טוב נולד בחודש זה דווקא מורה על החידוש שלו בענייני עבודת ה' שבמרכז עבודת החודש. וכמו כן, באופן מיוחד התאריך בו נולד ח"י אלול מרמז על החיות וההתעוררות שניתנה בהולדתו ובתורתו לתוך האווירה של חודש אלול.

כך למשל, כשלומדים את המאמר ד"ה אני לדודי בלקוטי תורה, מגלים "אלול" חדש שיסודו בבית המדרש החסידי - כזה שלא היה מוכר עד לאותם ימים. שם מבואר כיצד הקב"ה מופיע כמלך בשדה, והוא מראה לכל "פנים שוחקות" ומקבל את הבאים לחלות פניו "בסבר פנים יפות" - שזו משמעות דברי המקובלים בעניין התגלות י"ג מידות הרחמים בחודש זה - בדיוק להפך מהדרך בה מצטייר חודש אלול בהעדר אור החסידות, בה כביכול הקב"ה מופיע בפנים של רוגז ומפשפש בחסרונותיו של כל אחד.

במה מתבטאת, אם כן, עבודת חודש אלול על פי משנת הבעל שם טוב?

חודש אלול מהווה הכנה לימים הנוראים. ואם כן, כדי להבין את תוכנו של חודש אלול, צריך תחילה להבין מהו ראש השנה ויום הכיפורים.

את פשוטם של דברים הכל יודעים: הימים

זהו, אפוא, הפירוש "משפט לאלוקי יעקב", כי באמת הדין במשפט הוא האם כלל תמשיך מלכותו ושלטונו ("אלוקי") של ה'.

אפשר לסבר את האוזן במשל מ"מאן מלכי רבנן": אחרי הסתלקותו של אדמו"ר, ובא השמש וזרח השמש - מגיע זמנו של ממלא מקומו, והרבי החדש עולה על כיסאו. אז נוצר מתח בין הגבאים הוותיקים - במי מהם יחפוץ הרבי הממונה להיות מהקרובים אליו. לפעמים ייתכן שלרבי הקודם שנלב"ע הייתה סוללה של גבאים, אך הרבי הצעיר לא זקוק ליותר משניים-שלושה כאלו. מטבע הדברים, אנשי החצר הקרובים חוששים על מקומם, כי הם יודעים שיערך בירור ביניהם מי יישאר על כנו ומשמרתו ומי ילך וישוב לביתו.

במצב זה, כאשר בודקים מיהו הראוי להיות גבאי, הנה מי שיוכיח יותר התמסרות למוסד ולחצר הקודש - יזכה בתפקיד. אבל אם נניח שמנהיג העדה רואה לנגד עיניו במעמד ההכתרה אחד מבעלי התפקידים ששרוי במתח היות והוא שרוי אך ורק במחשבה על קידום עצמו, להגיע למקום יותר נחשב מבחינתו - הוא ודאי יעבור מתפקידו. אך מי שמגיע למעמד המיוחד מרוגש כולו מגודל האירוע ומשמעותו, דהיינו שכל מעייניו בהטבת ממלכת התורה ועבודת ה', עליו יאמר הרבי "הוא שלי".

בדומה לכך מבואר בסה"ק שהמבחן בו עומד אדם בראש השנה הוא בנקודה זו עצמה - במה הוא עסוק? האם האדם מניח את עצמו לגמרי על הצד, ועוסק רק בבקשה ובתחינה "ותמלוך אתה", היינו לעורר ולהמשיך את פנימיות הרצון והתענוג שלמעלה בעבודתם של ישראל - "זה יהיה משפט המלך אשר ימלך עליכם" (שמואל א' ח, יא), או שמא הוא דואג בעיקר על קיומו האישי, הגשמי או גם הרוחני, אבל פחות טרוד ומתעניין בנושא הכללי של מלכות ה'.

הנוראים הם ימי הדין בהם הכל נבדקים במעשיהם, והקב"ה יושב ודן כל אחד ומחשב את הנהגתו לפרטיה. כמובן, מטבע הדברים, עובדה זו גורמת לחרדת הדין במלוא מובן המילה, אלא שתורת החסידות חושפת עומק פנימי במשמעותם של ימים אלו: בפסוק נאמר על ראש השנה שבו נעשה "משפט לאלוקי יעקב", ובלקוטי תורה (דרושי ראש השנה) מבואר שהפירוש הוא כמשמעותן הפשוטה של המילים: אלוקי יעקב הוא זה שעומד כביכול במשפט. הדין אינו על האדם ישירות, אלא על מלכותו של הקב"ה, כפי שנסביר, והאדם הפרטי אינו אלא בורג קטן במערכת הגדולה של מלכות ה'.

ביאור הדברים:

בספרים הקדושים מוסבר עניינו של ראש השנה, שהוא בדוגמת בעל מפעל העורך מאזן תקופתי ומחשב את ההכנסות מול ההוצאות, ובודק האם יש כדאיות בהמשך קיום המפעל. אם ההוצאות עודפות על ההכנסות, אין הצדקה להמשך הפעילות.

כך בכל ראש השנה יורדת חיות לקיום האדם והעולם כולו למשך שנה אחת, וכשמסתיימת השנה דן הקב"ה האם יש טעם להמשיך בכך עוד שנה, או שמא להפסיק את המשכת החיות חלילה.

בדרושי חב"ד מבוארים הדברים ביתר עומק: העולם יכול להמשיך להתקיים באופן של "בחמה שפוכה אמלוך עליכם" ח"ו (יחזקאל כ, לב), בבחינת "אחוריים" כמו שהוא יתברך אינו חפץ בכך, ולא בהנהגה של "מלכות" שהיא דווקא "באור פני מלך חיים" מצד המלך, וכן מצד העם ש"מלכותו ברצון קיבלו עליהם" מתוך תענוג ומאור פנים. זוהי פעולת התקיעות - לגרום הארת פנים העליונים שתתבטא בקיום העולם בחפץ ורצון, וכמו שאומרים אחרי התקיעות "אשרי העם יודעי תרועה, ה' באור פניך ילהכון"!

מבט כזה על ראש השנה הוא שונה לחלוטין מראש השנה על דרך המוסר. בלי אורה של חסידות, בראש השנה האדם מרגיש את עצמו במרכז, לפי ההבנה שהקב"ה ובית דינו וכל פמליא של מעלה עסוקים איתו, דנים במעשיו ושוקלים את עתידו לשנה הבאה. אבל על פי החסידות, במרכז נמצא הקב"ה עצמו, והשאלה היא רק מי יזכה להיות חלק ממלכות ה'.

כמה הולמים הדברים את תוכן המזמור "לדוד ה' אורי" הנאמר בחודש אלול ובימים הנוראים, שנקודתו מתומצתת בקריאה והבקשה העולה ממנו: "לך אמר לבי בקשו פני, את פניך ה' אבקש!"

זו, אם כן, עבודת האדם בחודש אלול.

וינקה ה' צבאות במשפט ח"י אלול – נקודת המפנה

הדברים מאירים, אבל סוף-כל-סוף כיצד הם מתיישבים עם ריבוי הבקשות בתפילות הימים הנוראים על חיי הגוף וצרכי האדם כפשוטם? והרי אמירת "זכרנו לחיים... ובספר חיים... ניזכר וניכתב" היא מתקנת הגאונים, וגם הבעל שם טוב עצמו ודאי אמר זאת...

ודאי, אין הכוונה למחוק ממחזור התפילה בקשות אלו ח"י, אלא כל השאלה היא על המיקוד והדגש: האם האדם רואה לנגד עיניו "זכרנו לחיים" גרידא או שהוא נושא את עיניו למעלה יותר, אל "למען אלוהים חיים". ויתרה מזו, גם באמרו "חיים" – לאיזה חיים הכוונה?

בכלל, הרי ידועים דברי הזהר (תיקוני זוהר ת"ו, כב א) בגנות המבקש צרכים גשמיים בראש השנה, שהוא דומה לכלב הצווח "הב, הב". ואם כן, לא עלינו התלונה כי אם על חכמי הסוד. איך יעלו דברים אלו בקנה אחד עם תקנת הגאונים לומר "זכרנו לחיים"? והרי בראש השנה יהודי נדרש לכאורה לעסוק אך ורק בהמשכת המלכות העליונה.

אלא הביאור פשוט: בראש השנה נקצב לכל אחד שפע של חיים – לא כסף והשפעות גשמיות דווקא, אלא חיים. מה זה "חיים"? אפשר להמחיש זאת לכוח החשמל: לכל בניין מגיע זרם של חשמל, אך להיכן ילך הכוח ועבור מה הוא ינוצל? – הכל תלוי לפי הכלים המקבלים.

הדבר מזכירנו מעשה שהיה אצל הבעש"ט. פעם אחת הגיע אליו יהודי עשיר שלא נתברך בילדים ל"ע, וביקש מהבעש"ט ברכה להיפקד בזחוק. אמר לו הבעש"ט: מן השמים כבר יורד לך שפע, אלא שהוא נתגלם בממון רב. אם תרצה להתברך בילדים, תצטרך לוותר על העשירות ולהמיר את הברכה. וכך הווה.

לענייננו: בראש השנה נמשך בעולם שפע של חיים לכל אחד, והדין המשפט הוא – מה המקבלים יעשו עם החיים המושפעים להם. לפעמים אדם קם בבוקר עם תוספת חיים המתבטאת במצב רוח מרומם וחיות חדשה, וכעת השאלה היא – מה הוא עושה עם זה? אם הוא עובד ה', הוא יעסוק בעבודת התפילה למשך 3 שעות. אם למדן הוא, יעשה "שטייגען" 5 שעות רצופות. אם בעל עסק הוא, הוא ימציא רעיון חדש לפריחת העסק... כלומר, מן השמים לא יורדים דברים מוגדרים

אלא יורד שפע מופשט, והתגשמותו למטה תלויה בשאלה איזה כלי האדם העמיד האדם לקבלת השפע.

מובן מעצמו שכדי לזקק את הבקשה של האדם, להסיר ממנה את בקשת החיים החיצוניים כשלעצמם ולחזור לחיים של דבקות בה' – כך שהגשמות וכל צרכי האדם אינם אלא כלי שרת לדבקות זו – הנה "ראש השנה" שכזה דורש הכנה. ולכן בא חודש אלול, בו אנו מעירים עצמנו להכיר במשמעותם של חיים לאמיתתם, ולבקש את אור פני ה' בכל אורחות חיינו.

כמו שהוא למטה, כך גם למעלה משמש חודש אלול כהכנה לחודש תשרי. כאמור, אלול הוא חודש הרחמים שכולו ימי רצון. מה פירוש "רצון"? – כידוע, אמרו חז"ל שבתשרי נברא העולם, ואם כן מה היה לפני תשרי? הקב"ה רצה לברוא את העולם. והרצון גבוה יותר מן המעשה, והראיה שהוא קדם אליו.

מכך נובע המבואר בלקוטי תורה כנ"ל שהקב"ה יורד לשרה, בעודו בסבר פנים מאירות ושוחקות, וקורא לנו להגיע אל מעמד ההכתרה המחודשת בראש השנה. הוא רוצה בנו ובקיומנו, והשאלה היא מה האדם עצמו מחפש. האם הוא עסוק בשאלה מה הוא ירוויח מאלול בשטייגן הפרטי שלו, או שהוא טרוד בשאלה מה הקב"ה ירוויח, ומשום כך הוא עמל להכשיר עצמו להיות ראוי למלכות ה' המתחדשת. ובהתאם לדרך בה בחר האדם, כך יתקיים "יום הדין" על פי מידתו.

זהו, אם כן, סודו של יום ח"י אלול, כפי שרמזו צדיקים שהבעל שם טוב הכניס "חיות באלול". בהעדר תורת הבעל שם טוב, חודש אלול צבוע בצבע קודר ומדכדך. אמנם, חשף

אדם יכול לחזור
בתשובה מיראת העונש
כשלעצמה. כמו כן,
אפשר לחזור בתשובה
כדי להיות יותר 'בעל'
מדרגה, כדי לתקן את
קומת האדם האישית.
אבל עומק עניין
התשובה הוא – להתקרב
לה'. זהו פירוש לשון
"תשובה" כפשוטו –
לחזור אל הקב"ה

ה' את זרוע קדשו ושלח לעולמנו את נשמת בעל שם טוב, וכך למדנו סדר עבודה עמוק ועשיר המאיר באור יקרות את סגולת ימים אלו: תמורת זה שיהודי יהיה עסוק בעצמו ובחישובים המטיבים לו – עיסוקו העיקרי יהיה במלכותו של הקב"ה.

לפני שנתיים הייתי בח"י אלול בהאדיטש שבאוקראינה, על ציון אדמו"ר הזקן, ובדרכי לשם חשבתי על הרמז בפסוק "אני לדודי ודודי לי", שתחילתו "אני לדודי" מורה על עבודת האדם בחודש אלול, ואחר כך "ודודי לי" מורה על גילוי אור ה' הבא כתוצאה מעבודת האדם.

ברם, הרי הפסוק כולו מרמז בראשי התיבות של חודש אלול גופו, כולל גם "ודודי לי". אך הביאור בזה הוא, שחציו הראשון של החודש [א"ט"ז אלול] זהו "אני לדודי", היא העבודה מלמטה ב"אתערותא דלתתא", ואחר כך בחציו השני של החודש מתחיל להאיר בפועל אור י"ג מדות הרחמים, וזהו "ודודי לי".

והנה, ב'רחובות הנהר' להרש"ש מבורא שבתחילת הבריאה, מח"י אלול עד כ"ד אלול נאצלו ז' מלכין קדמאין (שנפלו אחר כך בשבירה), ומיום כ"ה התחילו ז' מלכין של תיקון (משם מ"ה), והם שבעת ימי בראשית. ומבאר שם גם מה היה ב"ז אלול ולפני כן.

ועל פי הנ"ל יש לדייק ולומר שמח"י אלול, יום זכאי, מתחילות להאיר י"ג מידות הרחמים, והימים שלפני כן – ט"ז-י"ז – הם כנגד שתי הפעמים "ה' ה'" שבכתוב המופיעות לפני י"ג מידות המתחילות בשם "אל-".

והנה, ידוע שמ"ג מידות ישנם שני תיקונים עיקריים, והם "נוצר" ו"ונקה". "נוצר חסד" היא המידה השמינית, והיא מאירה לפי חשבון זה ביום כ"ה אלול שאז התחילה הבריאה בפועל, וזהו חסד ה' שעלה ברצונו להטיב לברואיו ומכוחו הוא מהווה את העולם בחסדו; לעומת זה, המידה הי"ג "ונקה" זמנה בא' תשרי, שהוא ראש השנה עצמו, ובו תוקעים בשופר וגורמים שהקב"ה יעמוד מכיסא דין וישב בכיסא רחמים, וינקה את עוונותיהם של ישראל.

על כל פנים, רואים אנו ממש את הכוח הגדול הזורע ביום ח"י אלול, בו התחילה בפועל ההארה של שם "אל", שהוא מלשון חזק, והיינו שח"י אלול נותן חיות ותוקף פנימי לעבודת חודש אלול. והלא גם בלקוטי תורה בדרוש אני לדודי הנ"ל מבאר כיצד שם אל הוא בעל מקום עיקרי בעבודת החודש, בהיותו גם מרמז על תיבת ישראל, אותיות "שר אל", והיינו שליטת ושררת הנפש האלוהית על חיי האדם.

בקשר לעניין זה האחרון, הלא זהו גם מחידושי של הבעל שם טוב בעולם, שכמו שיש קדושת התורה וקדושת המצוות – יש גם קדושת ישראל. כביכול אומר לנו הקב"ה: האמינו ודעו שישראל – כל אחד הנשוא שם זה – זהו דבר קדוש, ללא הבט על מצבו האישי בקיום התורה והמצוות. האדם הישראלי כשלעצמו הוא טהור ויקר, וזאת בשל הנשמה הקדושה שבקרבן שהיא "חלק אלוהי ממעל ממש", והחיסרון אם ישנו אינו אלא ב"לבושים", כלומר בביטוי של צד פנימי ומהותי זה במחשבה דיבור ומעשה של האדם. ידיעה זו כשלעצמה והפנמתה היטב בדעת האדם, נותנת תוקף וחיות לעבודת התשובה בחודש אלול, כאשר האדם מכיר ביסודו הטהור, ואינו מניח לחטאיו לתפוס את התמונה כולה בהיותם דברים שנספחו אליו מבחוץ.

למה הגעתי לעולם? האם רק כדי לטפל בקומה הרוחנית שלי? כדי להיות צדיק ותלמיד חכם מוערך? או אולי בשביל משהו אחר – יש רבש"ע והוא רוצה להגשים את רצונו, ואני הוא שנבחרתי להיות שליחו למטרה זו

פשוט ירצה להראות את עצמו! אדרבה, אם הוא יתעניין בקיום תקנות וכו', הדבר יוכיח שהוא עסוק עם עצמו ושיפור מעמדו האישי, ואילו כאן העניין הוא שהוא יהיה עסוק במילוי רצונו של הצדיק.

לענייננו: בחודש אלול הקב"ה יוצא לשדה, אל מקומו של כל יהודי באשר הוא, ובזה הוא מראה את אהבתו הגדולה לכל אחד. ונשווה בנפשנו: אם הצדיק הגדול היה קורא לנו בגודל רצונו לראותנו, ודאי היינו מזדרזים ושמים פעמינו אליו למלאות רצון קדשו; אם כן, בוודאי כשאנו שומעים שהקב"ה מחפש ומבקש אותנו, בדרך ממילא אנו רוצים לשוב ולהתקרב אליו. כמובן הדבר דורש תיקון המעשים וחרטה, שהרי אי אפשר לבוא אל המלך בלבד, אבל מה שמונח כאן לפנינו היא התנועה והבקשה הפנימית – לבוא לפני המלך, בשביל המלך! הא ותו לא.

אני נבראתי לשמש את קוני

מי שעסוק במלכותי

– הוא שלי

ח"י אלול, כאמור, הוא גם יום הולדתו של אדמו"ר הזקן בעל התניא. איזו חידוש ניתן ללמוד ממשנת התניא ביחס לימי אלול? אשתף בסיפור שלדעתי ממחיש את התשובה על שאלה זו:

היה חסיד חב"ד שבנערותו למד בישיבת טעלז בארה"ב, ובהמשך התקרב לחב"ד. אחרי כמה שנים, פגש את ראש ישיבת טעלז וזה אמר לו שיש לו רק שתי שאלות על חב"ד: (א) מדוע הרבי אינו מתייעץ בדברים שעל הפרק עם פלוני ופלוני מגדולי התורה. (ב) הוא מבסס את כל משנתו על 'מדרש נידח', המובא בתניא (פרק לו), ש'נתאווה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים' (תנחומא נשא טז), וזהו לדבריו התשתית של כל השקפת היהדות. כעבור זמן, כשנכנס אותו חסיד ליחידות בקודש פנימה, סיפר לרבי דברים כהווייתם.

שהאברך יגיע אליו. מה עושה אותו אברך? כמובן, הוא תופס את האוטובוס הראשון ונוסע אל הרבי.

עתה נשאל את עצמנו: כשהאברך נכנס לחדרו של הרבי, מה הוא רוצה בעצם? בשביל מה הוא הגיע? – כמובן, פשוט בשביל שהרבי יראה אותו, היות והרבי הביע את רצונו בכך. האברך לא ישאל על הדרישות של הרבי מחסידיו – ללמוד שעה לתפילה, לקיים תקנות שונות בגדרי הקדושה וטהרה, אלא

את פניו ה' אבקש

החתירה הפנימית

– לשוב אל ה'

אחרי ככלות הכל, כל נשכח שחלק בלתי נפרד מעבודת האדם בחודש אלול היא בתשובה על מעשיו, אשר לכן אנו מנדרים שינה מעינינו ובאים ומבקשים 'סליחות' על שחטאנו העווינו ופשענו, כפשוטם של דברים. דבר ברור שעלינו לתקן את המעשים, להתחרט על המעשים הלא טובים שנכשלנו בהם ולהתוודות עליהם, ככל פרטי מצות התשובה המבוארים בספרי ההלכה והמוסר. אבל, כאמור, השאלה היסודית היא – מה עומד מאחורי הצורך בעבודה זו? מהי ה'נשמה' של התשובה? ואפרש שיחתי.

אדם יכול לחזור בתשובה מיראת העונש כשלעצמה. כמו כן, אפשר לחזור בתשובה כדי להיות יותר 'בעל מדרגה', כדי לתקן את קומת האדם האישית. אבל עומק עניין התשובה הוא – להתקרב לה'. זהו פירוש לשון 'תשובה' כפשוטו – לחזור אל הקב"ה כמפורש בלשונות הפסוקים 'ושבת עד ה' אלוך' ועוד, וכפי שמוכח בתניא בתחילת אגרת התשובה.

אפשר להמחיש זאת במשל לאברך פשוט שמגיע לאוזני ידיעה שהרבי הגדול, צדיק האמת של הדור, אוהב אותו ומפליג בשבחיו. לכאורה מדובר באברך מן השורה, ללא כל מעלה מסוימת הניכרת לעין, אבל הרבי רוצה

רק לא להיות שוטה...

הרה"ק רבי שלמה זלמן מקאפוסט זי"ע בעל מגן אבות, נכדו של הצמח צדק מליובאוויטש זי"ע, דרש פעם בליל ראש השנה דרוש חסידות עמוק מאוד. באותו דרוש דיבר על דרגות גבוהות מאוד למעלה, גבוה מעל גבוה שומר וגבוהים עליהם (קהלת ה, ז) ומליץ לצד עלאה ימלל (דניאל ז, כה).

את דרושי החסידות היה נוהג הרבי לומר לפני תפילת מעריב, ואחרי כן היו החסידים וכל הקהל מתפללים בבית הכנסת, והוא, הרבי, היה נכנס להתפלל בחדר שני.

באותו ראש השנה, כשהחסידים שמעו את מאמר החסידות הגבוה גבוה באו לידי התפעלות והתלהבות גדולה, והתחילו מיד אחרי גמר הדרוש לנגן הרבה יותר מכפי הרגיל ניגונים חב"דיים חדורים דבקות עילאית והשתפכות הנפש.

חסיד גדול אחד ושמו הרב רבי אהרן מליונא היה אז בקאפוסט. משגמר ר' אהרן את תפילתו, עמד על יד החדר שהרבי התפלל בו והמתין עד שיסיים את תפילתו, בכדי לברכו ולהתברך ממנו ב"לשנה טובה תכתב ותחתם".

כשהרבי גמר את תפילתו ויצא מחדרו, פגש בר' אהרן. פנה אליו הרבי ואמר: ר' אהרן, כמה יקר הוא העולם הזה! בעולם הבא אפשר לדבר רק באותה מדרגה ובאותו המקום שעומדים בו [באידיש: נאָר ביי וואָס מען האַלט און וואו מען האַלט] ולא למעלה מזה, ואילו בעולם הזה אפשר לדבר בכל המדרגות הגבוהות שרוצים [ואו הויך מען וויל]. והוסיף: אלא שצריך גם לבלי להיות שוטה [נאָר קיין נאר דאָרף מען ניט זיין]...

תחילה", כדברי חז"ל, וגדול כוחו של השופר בהיותו מעורר את מדרגת ההתקרבות הפשוטה שלפני כל ההגדרות, כשם שאדם רוצה להיפקד בילדים עוד טרם שיוודע כיצד ייראו ומה יעשו.

זהו שאנו מבקשים שהקב"ה יזכור לנו את עקידת יצחק ואת הקולות של מעמד הר סיני, כי אז התגלה תוקף ועוצם אהבת הקב"ה אלינו. דבר זה מתחדש בכל שנה בחודש אלול, שהוא חודש שלם של אהבה עצומה בה הקב"ה רוצה אותנו. וזה מבואר במזמור שאומרים בחודש אלול "לדוד ה' אורי וישעי .. ה' מעוז חיי".

אשתקד בח"י אלול הייתי במז'יבוז'. היו שם כמה נערים צעירים, 'פשוטים' לכאורה, יהודים-של-הבעש"ט, ולפתע אלה התחילו לשיר בנעימת הילדים "היום-יום-הולדת, היום-יום-הולדת לבעל שם טוב"... כך, בלי לחשוב הרבה, הם רואים את הבעש"ט נגד העיניים. אמרתי לעצמי: מי יכול לשער כמה הבעש"ט מתענג מהפשיטות שלהם...

נאמר בכתוב "אני ה' לא שנית ואתם בני יעקב לא כליתם" (מלאכי ג, ו). המשמעות הפנימית של הדברים היא שכשם שאני ה' לא שנית, כך גם בבני יעקב אין כל שינוי, וזאת כי האלוקות מאירה בנשמתו של כל יהודי בכל מצב שהוא. את זה חידש ולימד הבעל שם טוב, וזה מאיר בעולם בח"י אלול ביתר שאת ועוז.

יבחר לנו את נחלתנו מכאן הכל נראה אחרת

ראש השנה הוא התחלת עשרת ימי תשובה המסתיימים ביום הכיפורים. אם כל עניינו של ראש השנה הוא המלכת הקב"ה, כפי שהיטבתם לבאר, כיצד מחילת העוונות ביום הכיפורים באה כהמשך לראש השנה?

כאמור, ראש השנה הוא יום הדין על המלוכה שלמעלה, ויש דין ומשפט על עצם המשך קיומה. אולם גם בסיומו של המשפט ביום זה הקב"ה אינו נותן "תשובה מידית", אלא מחכה שבוע נוסף בו הוא בודק את אופן הנהגתם של ישראל, כשהסיבה לכך היא כי המלכות מטבעה מרוממת ומנושאת מהמון העם, ועל כן לא עונים תשובה על אתר. ועתה, אם מתגלה על פי עומק הדין שגם אחרי ראש השנה אין הנהגה כדבעי, הוא יתברך דווקא מתחיל לרחם על ישראל ומעלה את כל המעשים לשורש הכינה, כמבואר בקבלה על פי הזוהר שהתשובה היא במדרגת "בינה", ושם הכל נראה באור אחר.

נסביר: יש הבדל גדול בין החטאים כפי שהם נראים בעולם המעשה, בו נרגש עניין החטא והמרידה שבהם, לעומת משמעותם של אותם מעשים כפי שנראים מהמבט של "בינה". שם רואים בבירור שישאל לא התכוונו באמת לחטוא, ובניגוד למה שנראה לעיניים שהחוטאים עשו זאת על פי בחירתם האישית - הנה האמת היא שהקב"ה החיה אותם מרצונו גם בשעת החטא, היינו שמתגלית ה"דיעה" שלמעלה הסותרת ל"בחירה" שלמטה, וממילא נפעלת המחילה מאלה. ועתה, אם ישראל מנצלים את המצב הזה, כאשר מאיר אור כזה שמחמתו "לפני

מגיע הס"מ וטוען
שישראל הם חוטאים
בכך ובכך, והקב"ה
עונה לו: אם הבחירה
הייתה בגלל הצדקות
והרשעות, יש משהו
בדברך, אך הבחירה
היא ללא טעם, זה לא
נוגע כלל

בקשו פני. הרב שיינפלד בשיחו ל'כי קרוב'

השיבו הרבי שחדא מתרצא בחברתה: הוא אכן אינו יכול להתייעץ עם אלו שלדידם המדרש האומר כי "נתאוה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים" אינו יסוד השקפת היהדות... [לדעתי, יש בזה משהו פנימי. היות והקב"ה רוצה דירה בתחתונים, אם כן אין בזה כללים, שהרי לכל אחד יש השליחות הפרטית שלו לפי יכולות הנפש ושורש הנשמה שלו, ולפי העניינים התחתונים איתם הוא מתמודד והעניינים שעליו לתקן. בעניינים פנימיים שכאלו אדם אחר לא יכול ליעץ, כי כל אחד צריך לתקן במקומו ומעמדו הרוחני].

מדרש זה מבשר על מהלך חיים שונה לגמרי מהלך המחשבה הרגיל. אדם צריך לחשוב: למה הגעתי לעולם? האם רק כדי לטפל בקומה הרוחנית שלי? כדי להיות צדיק ותלמיד חכם מוערך? או אולי בשביל משהו אחר - יש רבש"ע והוא רוצה להגשים את רצונו, ואני הוא שנבחרתי להיות שליחו למטרה זו - "אני נבראתי לשמש את קוני", ואילו 'אני' בתור אישיות לעצמי לא בתמונה כאן.

מובן מאליו כמה הדברים הללו נוגעים ישירות לעבודת הימים הנוראים. כאמור לעיל, בכל שנה יש מעין "נתאוה" חדש, ועבודת ראש השנה היא לפעול שוב את המשכת הרצון בקיום העולמות מחדש. זוהי בקשת הקב"ה הגלומה במצות תקיעת שופר - שהיא "מצות היום" - כמאמר חז"ל "אמר הקב"ה, אמרו לפני מלכיות כדי שתמליכוני עליכם, זכרונות כדי שיבא לפני זכרונכם לטובה, ובמה? בשופר". במטותא מינייכו: "תמליכוני עליכם", כי מי שעסוק ראשו ורובו במלכותי, הוא שלי.

זהו 'אלול' חסידי, זהו 'ראש השנה חסידי'! כאמור, מבואר בספרים שתקיעות השופר מעוררות את ה'נתאוה' הראשון - הקול הפשוט של השופר מעורר את הרצון שלמעלה בישראל, עוד כפי שהם לפני עבודת התורה ומצוות. שהרי "ישראל עלו במחשבה

ובקשתם משם את ה' אלקיך - ומצאת האמונה בה' הנטועה גם בקרב אלו שנתרחקו ל"ע

הזכרתם בדבריכם שאור ה' קבוע ללא שינוי בנשמת כל יהודי באשר הוא, כמאמר הכתוב "אני ה' לא שנית ואתם בני יעקב לא כליתם"; מנגד, כפעם בפעם אנו פוגשים באמירות קשות מפי יהודים שונים נגד האמונה ונושאי דגלה. האם אין כאן סתירה לכאורה?
יש להבחין בין דיבורים הנאמרים כלפי חוץ לבין האמונה המצויה בלב כל ישראל שהם "מאמינים בני מאמינים", גם במי שלכאורה נתרחק לגמרי. מספרים על יהודי שעבר ל"ע את מאורעות השואה, ובשל כך פרק עול תורה ומצוות רח"ל ולא רצה לשמוע דבר מיהדות. אדרבה, כשהיה רואה יהודי חרדי ברחוב היה צועק עליו: איפה הוא [הקב"ה] היה 'שם'? ...! אמרו לו חבריו: מה אתה רוצה מהחרדי הזה? אם יש לך דין ודברים על הרבש"ע, תתלונן אצלו. נו, הוא שאל, איך אפשר למצוא אותו? אמרו לו החברים: אומרים שביום כיפור הוא נמצא בבית הכנסת, תגיע לשם ותתעמת איתו...

כך הוה. ביום הכיפורים הוא הגיע לבית הכנסת הגדול בירושלים, והמתין בדומיה בתפילת ליל יום הכיפורים, וגם למחרת בשחרית ובמנחה - אך לא ראה דבר... ברם, כשהגיעה תפילת נעילה, בא לשם גם נשיא המדינה עם כל 'משמר הכבוד'. ואז, לפתע, באמצע התפילה התחיל אותו יהודי לצעוק ולהשתולל, בקולות וברקים: איפה היית שם? ...! עד שאנשי המשמר נאלצו להוציאו בכוח.

שאלו אותו אחר כך: מה קרה לך? אמר להם האיש: אינני יודע, אך הוא [הקב"ה] היה בבית הכנסת... הרגשתי אותו...

היהודי הזה בעצם לא בא לבקש מחילה, לכאורה אדרבה - הוא רצה לטעון דברים כלפי מעלה, אך למעשה הוא הרגיש את הקב"ה. ונפקא לן מהאי מעשה, שאם כל אחד היה מגיע לפגוש את הקב"ה בדריכות שכזו, בטוח שהיה מוצא אותו...

באמת, זו האמונה הגדולה ביותר. באגרות ששיגר הרבי זי"ע לשואליו בעניין השאלה 'היכן היה הקב"ה בשואה', היה עונה: ממה נפשך, אם אתה לא מאמין - למה אתה כועס? ...! אלא מאי, אתה מאמין בו. אם כן, מי שכועס עליו, הוא בעצם מאמין בו יתברך ביותר ובייחוד. ומעניין לציין מעשה שארע לפני ימים אחדים: בליל שישי שלפני ר"ח אלול נערכה התוועדות בבני ברק עם המשפיע רבי מנחם דב דוברוסקין שליט"א, וכדרכו עורר על 'מבצעי' הקודש שהרבי הכריז עליהם כמצוות הדור, כמו זיכוי הרבים בהנחת תפילין, ועל הצורך שכל אחד יקח בהם חלק אישי.

אחד הנוכחים בהתוועדות המתגורר בפאתי בני ברק, החליט ליישם את הדברים הלכה למעשה. למחרת הוא ירד מביתו עם התפילין שלו לרחוב, נכנס לחנות מסוימת והציע למוכר להניח תפילין. המוכר היסס לכמה רגעים, אך בסוף החליט להיענות בחיוב. הוא נכנס לחדר פנימי והניח שם תפילין והתפלל למשך דקות ארוכות, למרות שבינתיים נכנסו כמה לקוחות לחנות.

כשסיים את התפילה אמר לאותו אברך: דע לך, עד שמחת תורה תשפ"ד הנחתי תפילין מדי יום, אבל בעקבות האסון הנורא שהתרחש הפסקתי להתפלל ולהניח תפילין. כעת הנחתי תפילין לראשונה מאז האסון, ואני מרגיש שהתפייסתי עם הקדוש ברוך הוא...

ה' תטהרו", הם פורסים באותו זמן את כל "הסחורה השחורה", והעבירות מתבטלות. כי בשורש הבינה הרי הכל "כחומר ביד היוצר" - מתברר כי אף אחד לא חטא באמת ובפנימיות, וממילא ומאליו נפעל "תטהרו". ועל כן, החכם מוציא את כל הסחורה המפוקפקת נגד אותו אור גדול, והכל נמחל ונסלח. ובהתאם לכך, בא המלך ביום הכיפורים ומודיע "סלחתי כדברייך", הנני מלככם! וממילא כל הרחובות מתמלאים בשמחת בית השואבה, עד שבאים אל יום שמחת תורה שאז נעשה היחוד השלם. בעומק יותר:

ביום הכיפורים, כידוע, הפילו בבית המקדש גורלות. מהו עניין הגורל? גורל בא להכריע בין שני דברים שווים. כאשר אי אפשר להחליט על פי אמות מידה שכליות, מטילים גורל כדי להגיע לתוצאה מסוימת. ובכן, גם ביום הכיפורים היו שני השעירים שווים בקומתם, והשפת אמת (במסכת יומא) כותב שהם היו תאומים כדי שיהיו שווים ממש. אחד מקריבים לה', והשני הולך לעזאזל. למה? ככה. זו נקודת הבחירה. אדמו"ר הזקן מבאר שבחירה אמיתית היא דווקא כשאין שום היגיון לבחור בצד זה או אחר, אין העדפה עם סיבה, אלא הבחירה באה ממקום עליון שאינו מוטה לכאן או לאן - דבר המורה שזהו מקום פנימי ביותר, כזה שלמעלה מהסבר. כל הסבר שהוא זהו לכוש ועטיפה, אבל בפנימיות הדברים אין היגיון. זה מעל גדר ההיגיון. למה? ככה. אי אפשר להסביר.

דוגמה לדבר היא יעקב ועשו. מבחינה מסוימת הם היו שווים לגמרי, וכמו שכתוב "הלא אח עשו ליעקב" (מלאכי א, ב). בעולם האצילות - כלומר, טרם הירידה שלהם לעולם הזה בו על פי מעשיהם היו שונים לחלוטין - הם תאומים זהים, וכמו האמרה החסידי שגם עשו היה עורך 'טיש' בסעודה שלישית... הם היו שווים בקומתם, שניהם הלכו עם קאלפיק וחלוקא דרבנן, ומשום כך הקב"ה היה יכול גם לבחור בעשו. ובכל זאת, ממשיך הפסוק "ואהב את יעקב, ואת עשו שנאתי". הקב"ה בחר ביעקב, "כי יעקב בחר לו ייח". למה? ככה. כי כך הוא רוצה בעצמותו, דווקא את יעקב.

הגורל של יום הכיפורים מעורר את הבחירה שלמעלה בישראל. מגיע הס"מ וטוען שישאל הם חוטאים בכך ובכך, והקב"ה עונה לו: אם הבחירה הייתה בגלל הצדקות והרשעות, יש משהו בדברייך, אך הבחירה היא ללא טעם, זה לא נוגע כלל.

נשים אל לבנו: מתי התבטא ואמר הקב"ה "בני בכורי ישראל"? במצרים, כשבני ישראל ירדו למטה במ"ט שערי טומאה, וכמעט שהגיעו בשער בני-ה' דווקא אז אמר הקב"ה שבח מופלא זה על ישראל, וזאת כדי להראות שהבחירה אינה בגלל צדקותם, אלא "ככה"!

עניין זה מתגלה, כאמור, ביום הכיפורים על ידי מעשה הגורלות. ואם כן, המחילה זהו פועל יוצא, כי כשעולים למקום כה עליון, בו "יבחר לנו את נחלתנו" ועם ישראל נבחרים בלי כל הגיון, איך חוטאים אינם תופסים מקום. ולדוגמה: מנהל עבודה יכול לפטר עובד מסוים אם הוא אינו מרוצה ממנו, אבל אבא אינו יכול לפטר את בנו שלו אם הוא הצליח במבחן פחות מ-80%, ולקחת תמורתו את הילד המצטיין של השכנים... ונקודה זו באה לידי גילוי מפואר ביום הכיפורים. ברם, כהקדמה לזה בא יום הדין הנרמז

את הגוף. הרי לא אוכלים ושותים ומתנהגים כמלאכים - נשמות בלי גופים. ביום זה אנו זוכים לחירות רוחנית עצומה, שחרור מכל המעיקים וכל הקליפות. לכן עולם התשובה, מדרגת הבינה, מכונה בזהר בשם "עלמא דחירו". יום הכיפורים הוא "שבת שבתון" - בשבת רגילה צריך לעורר את התענוג על ידי אכילה, אך ביום הכיפורים התענוג בא מעצמו ואין צורך בעבודה מיוחדת לעורר אותו. זהו עניין החירות - ההרגשה בנפש שהקב"ה אוהב אותי ורוצה בי בהיותי בנו. למה? ככה. הצום זו תנועה של התנתקות - אך לא במובן של עינוי על מנת לייסר ולהכאיב אלא בבחינת עונג. ומעתה, אין כל צורך לעורר תענוג על ידי סעודות במזון גשמי, כי מצב נפשי ורוחני זה כשלעצמו מהווה כבר תענוג שלם.

ברם, לאחר יום הכיפורים הקב"ה אומר לנו "לך אכול בשמחה את לחמך". זאת כי הנשמה מצד עצמה אינה מעוררת התפעלות למעלה, שהרי "לגדודיו אין מספר". הקב"ה אינו מסתכל על הנשמה בלי גוף, אלא רק בגלל שיש לה גוף. כמו המשל הידוע בשם המגיד ממזריטש זי"ע, שכאשר איש פשוט רוצה

בפסוק "שמאלו תחת לראשי" - שמאל דוחה, שלפני "וימינו תחת בנינו". כלומר, בזמן הריחוק הקב"ה בודק את האדם, ואחר כך הוא בוחר בו מחדש למרות הריחוק, ודבר זה גורם לאדם התחדשות עצומה והתרגשות גדולה של קרבה ואהבה, ומזה צומחת אחר כך השמחה העצומה של חג הסוכות, כאשר כאמור השיא הוא בשמיני עצרת בו "ישראל ומלכא בלחודיה", כי אז נעשה היחוד השלם עם קוב"ה.

להתרחק בשביל להתקרב

זה מסביר את פשר השמחת המתפרצת בחג הסוכות, ובפרט בשמחת בית השואבה. האם הדבר קשור גם לעצם הישיבה בסוכה, שעל שמה נקרא החג?

ביום כיפור, הנשמה כביכול איבדה לגמרי

הבינה, ואז מתברר ומתגלה שכל הריחוק, המתח והפחד והנסירה היו כי ה' מאד אוהב אותנו. כל הריחוק שהיה כאן, "שמאלו תחת לראשי", הוא בגלל שהשי"ת כל כך אוהב אותנו ורוצה למלוך עלינו, ואינו יכול כביכול בלי המלוכה עלינו.

זהו ענין "המתקת הדינים בשורשם". בתקיעת שופר, ההבל של השופר עולה ל"הבלים של שם ס"ג" שהוא השם של הדינים, דהיינו שמתגלה שהסיבה לריחוק היא בגלל הקירוב. הקב"ה רוצה את קרבתנו לא באופן טבעי אלא באופן בחירי, בגדר של "מלוכה" שאנחנו בוחרים בו והוא בוחר בנו, ואז מתברר שכל העניין של הריחוק הוא לא בגלל שהוא כועס עלינו ח"ו, אלא להפך - הוא כל כך אוהב אותנו ורוצה בנו כדי שיהיה יותר יחוד בסוכות ושמיני עצרת.

יהודי עלול להירגע מהריחוק שבראש השנה, כי הוא רוצה רק אהבה וחושש מפני הריחוק. כביכול הבן נכנס לאביו בראש השנה ואומר: "אבא, אתה כועס עלי?..." אך למעשה, בתקיעת שופר אנו זוכים לגילוי אהבה עצומה, ומתברר שהמתח שהיה נוצר מתחילתו כדי ליצור אהבה גדולה אחר כך, ואם כן הכל נמתק בשורש.

איז עוד מלכוד

מטרת הלימוד בספרי חסידות

רבים נוהגים לפני כל חג ומועד לפתוח ספרי חסידות ולהגות בהם כדי להזין את הנפש בעומקם של המועדים הבאים לקראתנו. אבל לכאורה, כוחם של ספרי החסידות יפה גם בכל ימות השנה...

ודאי, אכן הייתי מציע לעשות במשך השנה, במה שנקרא ה"מים האפורים" של השנה - יום מיוחד לנושא של אהבת ה', עוד יום מיוחד ליראת ה', יום מיוחד לסוגיית אחדות ה', יום מיוחד לאמונה בה'. כל אחד מהעניינים הללו הוא סוגיא שלמה, שעל פי חידוש הבעל שם טוב מקבלת בהירות נפלאה ועומק חדש שמשנה את כל המהלך והמשמעות של העניין. לדוגמה, מצות האמונה: במה צריך להאמין? הרי במה שהשכל מחייב מעצמו אין צורך לצוות להאמין, ואם כן העובדה שיש מי שברא את העולם אינה כלולה במצות האמונה היות שהיא מחויבת מצד השכל. אלא האמונה היא בדבר שהשכל שולל, ואם כך - במה בדיוק צריך להאמין?

זו אכן סוגיא שלמה שיש בה כמה ביאורים ואופני הבנה, בדומה לסוגיא הלכתית הנוגעת למעשה בפועל שיש בה כמה וכמה דעות ושיטות.

כך גם הנושא של אחדות ה' - זו הרי לא 'עוד מצוה', אלא יסוד היסודות, הראשונה במניין המצוות של הרמב"ם. ובכן, מה עניינה של אחדות ה'? האם רק העובדה שה' אחד ואין עוד מישאו שמנהל אותו את העולם?

כידוע, לפי יסוד הבעל שם טוב הכוונה היא ש"בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד" - אין עוד מציאות כלל מבלעדי ה'!

כך, לכבוד אותו יום המיוחד המוקדש לסוגיא מסוימת, כמו מצות אחדות ה', היה נדרש שיוציאו לאור קונטרסים ובהם שיטות

על פי הלכה, אסור לאכול לפני הנחת תפילין, ומי שלא מצליח להשיג תפילין עד אמצע היום, אסור לו לאכול עד שישג תפילין ויניחם. אותו דבר צריך להיות בנוגע לאהבה ויראה - אסור לאכול לפני קיום המצוה!

לחלות את פני המלך ולהביא לו תשורה, וכי יביא לו מטילי זהב? הרי יש לו מהם בשפע. אלא הוא מביא לו "ציפור המדברת" - תוכי היודע לחקות קולות - כי זהו דבר מעניין ומפתיע מצד החידוש שבו.

והנמשל: אנחנו כאותה ציפור המדברת. לעתים אנו מתנהגים כמו בהמה האוהבת תענוגים, וכאשר בכל זאת אנו מתגברים על הבהמה שבנו ועושים הטוב והישר בעיני ה', הדבר מעורר למעלה התפעלות והנאה גדולה. לכן לאחר יום הכיפורים הקב"ה אומר לנו "שובו אלי ואשובה אליכם" - דווקא בהיותכם נשמות בגופים. אנו יושבים בסוכה עם כל הגוף, כמו שאנחנו. זו באמת אותה מדרגת בינה של יום הכיפורים, אלא שאז זהו בלי הגוף, ואילו בחג הסוכות הגילוי מאיר וחודר את הגוף.

עתה יוקשה לאידך גיסא - אם העיקר הוא האור המתגלה ביום הכיפורים שממנו נובעת הכפרה, מדוע כלל נדרשים אנו לעבודת ראש השנה קודם לכן? או כמו שרגילים לשאול: מדוע יום הכיפורים לא מגיע לפני ראש השנה?

נסביר בשפת הקבלה, שעל פיה התשובה טמונה בעניין ה"נסירה". מה פירוש? יש כלל ידוע: "אין אדם מולך על בניו". לשם המחשה: אדם נכנס לאולם שמחות ורואה יהודי מבוגר עטור בזקן לבן גדול יושב בראש השולחן, וסביב לו יושבים ומביטים בו בהערצה מאות אנשים. הוא מיד שואל: מיהו הרבי הלזה? אינני מכיר אותו... וכולם עונים לו: זהו הסבא שלנו... ב"ה יש לו יותר ממנין ילדים, ולכל ילד יש גם "זרע ברכ ה'", וכבר כמעט הגענו לאלף צאצאים כ". אמנם מחזה נהדר, אך זו אינה מלוכה. שם מלך חל רק על אנשים הנפרדים וזרים לו, ואילו בנים לעולם לא נפרדים מן האב.

לענייננו: ביחס בין ישראל והקב"ה יש בחינת בנים ובחינת עבדים. בראש השנה, כדי שיהיה "נתאווה" הקב"ה להיות מלך, די בכך שאנו עבדים. אנחנו עושים רצונו ומקבלים את עולו כעבדים. ראש השנה זהו יום של ריחוק, וכמו שאומרים בהפטרות יום ב' דראש השנה "מרחוק ה' נראה לי".

בתורת הקבלה מצב זה נקרא ה"נסירה" שלפני "חיבור פנים בפנים". כמו שעל בנים אי אפשר להתנשא ולמלוך באופן טבעי, כך כאשר הז"א ונוק' מחוברים - כמו שאדם וחווה היו בתחילת בריאתם כגוף אחד - לא שייך יחס של "מלוכה", כמו שהאדם לא "מולך" על אבריו. לכן היה צורך בנסירה להפריד בין הז"א ונוק' (וכך גם למטה, בין אדם לחיה) כדי שיהיו כמציאות נפרדת, ואחר כך לאחד אותם כבשר אחד.

כך היא הנהגת העולם: כל זמן שהכל באחדות אין מקום לעניין המלכות, כי נדרשת הרגשת הפירוד. כביכול צריך תחילה להפריד את הבריאה מהקב"ה, כביכול לא הכל אלקות. זוהי ה"נסירה" בהנהגה של הקב"ה, על ידי גבורות וצמצומים. ורק אחרי כל זה יכולה להיות התגלות המלכות על ידי תקיעת שופר, שלא יהיה פירוד גמור, ומתגלה שבעצם הכל אלקות. אנחנו יוצרים את הנסירה ואת הדין בראש השנה, כדי שתיבנה המלכות.

בעשרת ימי תשובה יש נסירה, המפרידה גם בין החמה והלבנה [ולכן אין מקדשים את הלבנה עד אחר יום הכיפורים]. אולם ביום הכיפורים אנו עולים לבחינת

יכול אדם לצאת מהלימוד בספרי חסידות עם ווארט
יפה לשולחן שבת, אבל בלימוד כזה מחמיצים את
העיקר. לא זהו העניין והמטרה. המטרה היא לצאת עם
בהירות באחדות ה', עם חיות פנימית בעבודת ה'

– תפילה מלשון חיבור. "נפתולי אלוקים" פירש רש"י – "התחברתי". אך כדי להגיע לרובד הזה בתפילה נדרשת הכנה, לעורר איזה הרגש ותחושת שייכות קודם לכן על ידי מחשבה והתבוננות. הרי "חסידים הראשונים היו שוהים שעה אחת לפני התפילה", כי אכן אי אפשר להגיע להתחברות אמיתית אם לא מתכוונים לפני כן.

ההכנה היא על ידי לימוד ספרי חסידות החושפים את הרובד הפנימי שבכל דבר, כאשר גם הקדושה של הספרים מעוררת את הנשמה.

הלימוד חשוב בעיקר לפני התפילה, אך אפשר ללמוד גם בשעת ערב וכל שעה. העיקר שהיה משהו שיחזיק את האדם בכל יום ויזכיר לו את התכלית שלו.

אנחנו כל כך שרויים בחלק הטכני של עבודת ה' – מודדים כמה הספקנו ושוקלים איזו מצוה לעשות ואיזו לדחות, עד שלעיתים כל התפילה וכל סדר היום על פי שולחן ערוך הופכים להיות טכניים. אפילו כשכבר מכוונים וחושבים על מה שעושים, גם זה טכני. קמים בבוקר וממהרים, מניחים תפלין ומכוונים את מה שצריך לכוון בהנחת תפלין, אבל הכל בצורה "מכנית". החסידות נטלה על עצמה להפיח חיים במצוות הדביקות בה', יראת ה' ואהבת ה', והדבר בידינו – ללמוד היטב, להשיב אל הלב ולהתחבר. ■

וההשבה אל הלב בגדולת ה'. יש הבדל עצום בין ריגוש לאהבה. לפעמים האדם חווה התרגשות, הרגשת התעלות, אך לא בהכרח שיש בזה קשר אמיתי לאלוקות. קשר כזה נוצר בעיקר על ידי שאחדות ה' מאירה במוח ובלב. אלא שבכל מועד יש מצוה אחרת דרכה מאירה אחדות ה'. בחג הסוכות, למשל, ארבעת המינים מבטאים את עניין האחדות, כמבואר בדרושי בעל התניא, אשר לכן מרדקים שיהא "קנה אחד", "תיומת אחת" וכו', כי כאמרנו מצוות המועדים "מציפות" את אחדות ה' באופן גלוי.

מהי אכן הדרך הראויה ללימוד ספרי חסידות?

ברוב הספרים, דברי החסידות מבוססים בדרך כלל על פסוק מפרשת השבוע או תהילים וכיוצא בזה, ולעיתים יכול אדם לצאת מהלימוד עם רעיון טוב או ווארט יפה לשולחן שבת, אבל בלימוד כזה מחמיצים את העיקר. לא זהו העניין והמטרה בלימוד החסידות. מטרת הלימוד היא לצאת עם בהירות באחדות ה', עם חיות פנימית בעבודת ה' ובקיום מצוותיו.

ספרי חסידות צריכים ללמוד דבר יום ביומו. זה נוגע לכל עניין שעושים במשך היום, ובפרט לקראת התפילה. התפילה על פי הפשט היא "בקשת צרכיו", ואמירת כל פסוקי דזמרה היא כדי לעורר את הנפש לקראת בקשת הצרכים. אבל לתפילה יש גם מובן הרבה יותר עמוק

שונות, וחסידים היו צריכים לנסוע אל רבם לראות איך הוא מקיים אחדות ה' בפועל, והיו נכנסים לשאול עצה כיצד ליישם זאת בחיים האישיים. כיום יש הסבורים שבתנועות הראש שעושים בסוף הפסוק "שמע ישראל" לד' רוחות, בזה מקיימים מצוות אחדות ה'... אבל באמת זו סוגיא הדורשת עיון והתבוננות ועבודה גדולה של השבה אל הלב.

כידוע, ישנן שש מצוות תמידיות אותן מונה החינוך בהקדמתו. אלו מצוות יסודיות, וצריך לדקדק בהן לא פחות ממה שעוסקים בשיעור אחריו וארבעת המינים...

על פי הלכה, אסור לאכול לפני הנחת תפלין, ומי שלא מצליח להשיג תפלין עד אמצע היום, אסור לו לאכול עד שישג תפלין ויניחם. אותו דבר צריך להיות בנוגע לאהבה ויראה – אסור לאכול לפני קיום המצוה! אלא שזו מצוה שאינה נתפסת בחוש ולכן לא מודעים אליה. אני יכול לערוך חשבון נפש מה עשיתי ומה הספקתי, אבל קשה לעשות חשבון כמה חשבתי על הקב"ה.

החסידות משנה את כל החיים – לא רק את המועדים אלא גם את היום-יום הרגיל: הרי כל יום בבוקר אומר האדם בקומו משנתו "מודה אני". ובכן, מיהו ה'אני? זו הנפש האלוקית, שהיא "חלק אלוהי ממעל". אדם קולט בבוקר שהקב"ה ברא אותו מחדש, כי הוא רוצה בו לעוד יום של עבודת ה'. "המחדש בטובו בכל יום תמיד", בכל רגע ורגע, "לעולם ה' דברך נצב בשמים" – בכל רגע הוא מראה מחדש את אהבתו אלינו, ואם כן גם עבודתנו אליו צריכה להיות לא כעבד המבצע פקודות בצורה טכנית, אלא עבודה מלאה ברגש, מלאה באור. כך גם כללות עבודת ה': בלי החסידות, לימוד התורה וקיום המצוות הוא כדי לבנות את הקומה הרוחנית האישית, והחסידות הכניסה את הריכוז של עולם, אחדות ה', אהבתו ויראתו – שהן מצוות מדאורייתא.

כך גם בקיום כל מצוה: אפשר להתמקד אך ורק בפרטי קיום המצוה במעשה, לצאת ידי חובת כל השיטות. אבל החסידות אומרת: דקדוקי מצוה זה חשוב, אבל אל תסיח את הדעת מהעיקר – באמצעות המצוה תתקרב להקב"ה, קרבת ה' בהישג ידך, אתה יכול להתקשר איתו יתברך, זה העיקר. אי לכך, עשה את ההכנות המתאימות לכך שהחיבור עם ה' יהיה בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאורך.

ובכל זאת, כמוכן, גם סביב המועדים יש הרבה מה ללמוד בספרי חסידות...

הקב"ה קבע את מועדי השנה בדיוק כשמים ולמטרה זו – להפגיש ולקרב בינינו לבינו יתברך, שהרי "מועדים" הם כמו לשון הכתוב "נועדתי" – אלו מפגשים שיש בהם יותר קרבת ה'. הקב"ה יותר מתגלה. מה פירוש מתגלה? שמורגש יותר אצל האדם אחדות ה', אמונה בה', קרבת ה', מלכות הקב"ה בעולם – זה המדד.

כל שאר הריגושים הם דמיונות שווא, כדברים חדשים הבאים מזמן לזמן שמעוררים התפעלות טבעית, ולא דווקא קשורים לאלוקות.

כתוב "לא יחפוץ כסיל בתבונה כי אם בהתגלות לבו" (משלי יח, ב). מי שמחפש להגיע ליום-טוב מרוגש, הוא טועה. זה כמו בחתונה של אח או בן משפחה קרוב – ודאי שיש התרגשות, אך היא באה לאחר בניין יצוק של קשר אמיתי. כך גם אהבת ה' ויראת ה' הראויות לשמן באות רק אחרי ההתבוננות

אלול: המקלט הממתין לכל יהודי

הבחור כמעט סולק מן הישיבה, אבל ברגע האחרון התרחשה תפנית מפתיעה > ברוך הבא לעיר הלוויים, כאן עובדים את ה' בשמחה > לעתים, אולי בשגגה, שפכנו במשך השנה את דם הנפש האלוקית, ועלינו להזדרז אפוא ולהיכנס לאלול פנימה

מתוך רצון להיות גם הוא, כמו הלוויים, נלווה אל ה' - יחד! הלוויים לא רק המריצו אותו בדרך חייהם לעשות תשובה, אלא גם לימדו אותו לעשות זאת מתוך שמחה ואהבה רבה. הלוויים "שכל עבודתם היא בשיר ובדבקות", כפי שכותב ה'שם משמואל', לא גרסו קרבת ה' מתוך יראת העונש בלבד, אלא תשובה מתוך רצון וחפץ הלב להידבק במי ששוגים באהבתו. הם לא החזיקו בשיטה שעל היהודי לייסר ולהלקות את עצמו על פשעיו כדרך חיים, אלא בגישה מוארת שבה היהודי פשוט מגלה מחדש את חפצו הפנימי בקרבת אלוקים.

תשובה מאהבה

הנה סיפור מיוחד המלמד ומצביע על דרך התשובה הנכונה - דרך של קירוב ואהבה (להלן בהשמט פרטים מזהים, כמתבקש): לקראת תום ימי השבעה על אביהם, תלמיד חכם מופלג ומגיד שיעור משך עשרות שנים בישיבה ירושלמית מוכרת, נכנס אל בית האבלים יהודי הדור פנים ובעל הופעה רבנית וביקש לנחם את בני המשפחה. עד מהרה התברר שהאורח עומד בראשות ישיבה בחו"ל והגיע במיוחד לניחום האבלים, דבר שהעיד בכירור על קשר מיוחד ויוצא דופן ששרר בינו לנפטר. עומק הקשר עתיד להתבהר תוך דקות, כיוון שהמנחם ביקש לשתף את המשפחה בסיפור אישי.

כשאביכם היה אברך צעיר יחסית, החל מספר, הוא היה מגיד שיעור בישיבה פלוגית, ומנהגו היה להסתובב בבקרים בין חדרי הפנימייה ולהעיר בחורים עצלים ששנתם התארכה... הוא היה עושה זאת בעדינות רבה, ולרוב העיר את הבחורים עם ניגון שזמזם או עם איוו מילה טובה. באחד הסבבים האלה, שהיו אגב ביוזמתו האישית, הוא נגע קלות בכתפו של בחור כדי להעיר, מאחר שהזמזום הרגיל שלו התברר כלא מספיק. אלא שבאורח בלתי צפוי, הבחור נבהל משום-מה מהיד שטפחה בעדינות על כתפו, קפץ ממיטתו ובתנועה מהירה סטר לאביכם על לחיו בחוצקה ו...חזר לישון. אביכם נדהם, אבל לא כעס. הוא פטר

בין ערי המקלט עבור הרוצח בשגגה לחודש אלול?

אבל לפני כן, אולי נקדים ונשאל: מהי בעצם תכליתן של ערי המקלט?

אם כאמור, רק להציל ולמלט את הרוצח בשגגה מיד גואל הדם המבקש להורגו - הרי שבמקרה שאין לנרצח גואל דם (בהיותו עירי, למשל) יכול היה הרוצח לוותר על המנוסה לעיר מקלט ולהישאר בביתו ובמקומו. למרות זאת, הדין מחייב אותו לשהות בעיר מקלט גם במצב זה. חייבים אפוא לומר, שיש בשהיית הרוצח בעיר מקלט מעבר להגנה גרידא מפני המבקשים את נפשו.

בהגדרת דין ההורג בשגגה אמרו חז"ל כי החיוב של ההורג לגלות הוא דווקא כשהניח בכיסו אבן, שכח ממנה ובהימצאו בחברת בני אדם נשמטה האבן מכיסו והרגה מישוהו. במקרה כזה יש בשגגתו שמץ של אשמה ואחריות, ולכן הוא גולה. כלומר, בגלות לעיר מקלט יש מוטיב ברור של כפרה. כי אמנם הלה הרג בשגגה, אבל אי אפשר לנקות אותו לחלוטין מכל אשמה.

ובמה כפרתו? כיצד דרך תשובתו? להיות בעיר מקלט ולהימצא במחיצתם של הלוויים, שעיר המקלט הייתה מעריהם. שמם של הלוויים רומז להיותם נלווים על ה' וחוסים תמיד בצילו. שבת לוי לא קיבל חלק ונחלה בארץ, כאשר הקב"ה מנמק זאת במילים המופלאות: "אני חלקך ונחלתך"! שבת זה, אומר הרמב"ם, "הובדל לעבוד את ה' לשרתו ולהורות דרכיו הישרים ומשפטיו הצדיקים", והם "חיל ה'" גם כשקיבלו בני שבת לוי תרומות ומעשרות - היה זה "משולחן גבוה" של הקב"ה, וכך גם לגבי ערי המקלט שניתנו להם. כלומר, גם חייהם הפיזיים והיומיומיים היו קשורים בקב"ה, והם היו כביכול סמוכים על שולחנו.

ניתן להבין, לפיכך, כי למגורים לצד ובתוך בני לוי - "חיל ה'", נודעה השפעה רבה על הגולה. החיים באטמוספירה שכולה טובלת וספוגה תורה וקדושה, גרמו לו להטיב את דרכיו ולתקן את מה שחטא ועיוות. וכשעשה הרוצח חשבון נפש ושב בתשובה, לא הייתה זו תשובה מתוך כורח, אילוף ופחד, אלא

לחיים לחיים! אחיי ורעיי, ודאי אתם מכירים את העובדה שאצל אנשים רבים המילה 'אלול' מעוררת תחושת אינוחות... בכל שנה כשחודש אלול מתקרב, פושטת בליבם מועקה וכבדות, אפילו מלנכוליה. אלול עבורם משמעו - הלקאה עצמית על הכשלים והמעידות של השנה שחלפה, והוא גם אות לכך ששעון החול עומד לאוזל והנה יום הדין והפירעון ממשמש ובא...

הרגש הזה מעיק מאוד, מטבע הדברים, ובהתחשב בכך שחודש אלול מגיע רגע לאחר חודשי הקיץ ו"בין הזמנים" הרי שהמועקה אף מתחדדת. לא נדיר לשמוע בתקופה זו של השנה אנשים המשתפים שמשאלת ליבם בסתר היא להיות כבר 'אחרי זה', לנחות איפשהו בימים שבין כיפור לסוכות... אין להם די כוחות נפש להתמודד שוב עם ימים הריגורל אלו של אלול והימים הנוראים.

האם כך נכון לחוות את הימים האלה ומשמעותם? האם זהו אלול על פי תורה - חודש של מועקה ודכדוך? או שמא שיש דרך להגיע לחודש מואר, שמח, מרומם ומעצים?

שינוי אטמוספירה

ראשי תיבות שונים הובאו בספרים הקדושים לשם החודש - 'אלול', כאשר בין המפורסמים שבהם "אני לדודי ודודי לי"; "איש לרעהו ומתנות לאביונים" ועוד. ראשי תיבות קצת פחות מוכר לשם החודש, אשר לשמו התכנסנו, הוא זה שלימד האר"י הקדוש: "אנה לידו ושמתי לך (מקום)".

זכור: בפרשת שופטים, הנקראת בימי אלול, מצווה התורה על הכנת ערי מקלט אליהן בורח הרוצח בשגגה מפני גואל הדם, כאשר עם כניסת הרוצח בשערי עיר המקלט נאסר על גואל הדם להורגו.

בתוך פרשת ערי מקלט כותבת התורה: "ואשר לא צדה", כלומר אם האיש לא ארב לרעהו כדי להורגו בכוונה תחילה, "והאלוקים אנה לידו - ושמתי לך מקום אשר ינום שמה", מילים אליהן רומז חודש אלול.

מה שצריך להבין הוא, כמובן - מה מחבר

את העניין בכך שכנראה הבחור עוד לא היה לגמרי מודע למעשיו ובלבל בינו למישהו אחר, אולי חשב שהוא אחד מחבריו שחמד לו לצון והחליט להתעמר בו לעת בוקר... משכך, המשיך הלאה לסדר יומו. מאוחר יותר, הבחור תפס את חומרת מעשהו והתנצל בפני אביכם על שאירע. בזה היה מסתיים העניין, אילו לא נודע הדבר לראש הישיבה שהתייחס אליו בחומרה רבה ביותר. הוא הורה לבחור לסור לחדרו, ושם הודיע לו באופן שאינו משתמע לשתי פנים כי סיים את לימודיו בישיבה ועליו לעזובה לאלתר!

כשאביכם שמע על כך, מיהר להיכנס לחדרו של ראש הישיבה ואמר: "אם הבחור עוזב את הישיבה, אני עוזב יחד עימו!". והוא הסביר: "הבחור הזה מגיע ממשפחה קשת יום המתגוררת בעיירת פיתוח. אני יודע שאחיו אינם מן המדקדקים במצוות... למרבה הצער, הם יוצאים ונכנסים בבתי הסוהר... אם נוציא אותו מהישיבה והוא ייפלט אל הרחוב, אנחנו גוזרים עליו באופן כמעט ודאי גורל דומה!..." אביכם סיים את דבריו הנרגשים והאכזריים באומרו: "כשלעצמי, כבר סלחתי לו מכל הלב!"

"מה אתה מציע לעשות לו?" שאל אפוא ראש הישיבה, "אתה סבור שניתן פשוט להתעלם ממה שאירע ולעבור על כך בשתיקה כאילו מאוס לא היה?" ואביכם השיב: "הצעתו היא שבחשדות הקרוב אלמד אותו בכל יום במשך שעתיים בסדרי הישיבה - גמרא, חומש וספרי מוסר, כך יעזן את מידותיו ויעלה בוודאות על דרך המלך". נו, אתם יכולים לנחש שראש הישיבה נתן את הסכמתו להצעה שכזו...

לאחר רגעים של אתנחתא המשיך האורח את דבריו לבנים האבלים ואמר: הבחור הזה הוא אני... הודות להנהגתו האצילית והרגישה של אביכם אל מול הסתירה המחוצפת שלי, ובזכות התורה שלמד אתי באותו חודש כ"עונש", הקמתי בחסדי ה' משפחה נאה, אני עצמי משמש כראש ישיבה, כשהדמות של אביכם היא השראה עבורי ועומדת לנגד עיני בכל הזדמנות שאני מדבר עם תלמידי או נדרש להעמיד מי מהם במקום...

סיפור זה, כמו סיפורים רבים אחרים, ממחיש היטב את כוחה של האמונה בתלמיד וכוחה של האהבה כלפיו לחולל פלאות בחייו ולהטותו לדרך טובה. בהחלט יכול היה המגיד שיעור להוכיחו נמרצות על חוצפתו וחומרת מעשהו ולהטיל עליו עונש משמעותי, אבל מה הסיכוי שדרך זו הייתה משיגה תוצאה דומה ויוצרת תפנית בכל חייו של הבחור? שואף לאפס.

לעומת זאת, הדרך בה בחר - להכניס את הבחור ל"עיר מקלט", להגן עליו מעונשה של ההנהלה, להרעיף עליו אהבה ולאלפו תורה (שדבריה קולטים), שינתה אותו מן היסוד והפכה אותו לאחד מטובי התלמידים.

בדרך זו עלינו לנקוט כלפי רעינו אך גם כלפי עצמנו; נכוון את המיקוד על הטוב, נרבה באור, והחושך מאליו כבר ייסוג לאחור. כי אלול איננו זמן להלקאה עצמית, נבירה בחולשות ופחד נורא ואיום, אלול זו תשובה של "עיר מקלט" - "אנה לידו, ושמתי לך

מקום".

כך פירש הבעש"ט הקדוש את הוראת דוד המלך: "סור מרע ועשה טוב", ואמר: על היהודי המבקש לשוב אל ה' - לסור מהרע שעשה ולהניח לו בצד, ותמורת זאת להתמקד ב"עשה טוב" - עשייה חיובית. במקום לנכור ברע - להביט קדימה ולהרבות טוב וקדושה. עד מהרה יגלה כי בדרך פלא הרע שהיה בו - איננו, בבחינת "מעט אור דוחה הרבה חושך". משל בעל מסר דומה מספר על נער שהשקיע רבות בטיפוח גינתו וברכות הזמן הצמיח גינה לתפארת. דא עקא, לצד פרחי נוי וצמחים מרשימים ויפים, הופיעו פה ושם גם עשבים שוטים שצמחו פרא ואיימו להפריע לגדילתם של האחרים. "סבא", שאל הנער את סבו, "מי לדעתך יגבר על מי - פרחי התרבות הנאים יגברו על השוטים, או שמא חלילה על העליזות תהיה דווקא ידם של האחרונים?" השיב הסבא: "מי שתשקה יותר - ינצח". והנמשל מובן...

הזמירות שהצילו

לאור זאת מתברר לנו מה מחבר בין אלול ועיר מקלט, כך שלפי האר"י השם 'אלול' הוא ראשי תיבות - "אנה לידו ושמתי לך": כשיהודי חוטא ועובר על מצוות קונו, הרי שמבלי כוונת זדון הוא פוגע בנפשו האלוהית ובזעיר אנפין הוא נחשב כ"רוצח בשגגה". וכשמגיע חודש אלול והוא רוצה לעשות תשובה ולנקות את עצמו מהרפש שדבק בו, מורים לו: עשה תשובה כתשובת הגולה לעיר מקלט! דע לך ש'אלול' ראשי תיבות "אנה לידו ושמתי לך". כמו שעיר המקלט הייתה חממה רוחנית בה התחמם החוטא באורם של הלויים ונדבק באש אהבתם לקב"ה, כך גם אתה. אל תשוב מתוך חוסר ברירה ומאימת הדין בלבד, אלא בעיקר מתוך רגש אהבה לקב"ה ולתורתו הקדושה. ומהי ה"עיר מקלט" הרוחנית עבורך? כבר לימדנונו חז"ל - "דברי תורה קולטים".

בראשי התיבות שלימד האר"י הוא מעניק לנו מבט נכון על אופי עבודת החודש. תשובה כן, עצבות ממש לא. במקום להצליף בעצמנו מילים כדורבנות ולהגדיל בתמונת-תקריב את כל הנפילות שלנו, עלינו לאמץ את דרך התשובה שהושגה בשהייה במחיצת הלויים בעיר המקלט - תשובה מתוך שמחה. במקום להגדיל ולהעצים את מה שלא היה בסדר, נעלה על נס את הטוב שעשינו ונוסיף בו. כך נחזק את הטוב, נתרומם בעצמנו, ובדרך ממילא גם נתקן את שקלקלנו. סור מרע - על ידי שתעשה טוב!

את הסיפור המטלטל הבא סיפר הרב יהודה פריס, משלוחי חב"ד בקליפורניה: באחד הימים הופיע בבית חב"ד שלנו בחור צעיר שביקש לדעת יותר על יהדותו ולהתחזק בשמירת התורה והמצוות. במהלך שיחתנו שיתף אותי הבחור בכנות מרשימה בנסיבות שהובילו אותו לרצות להתחבר לאידישקייט. כך סיפר:

לפני כמה שבועות הייתי במצב נפשי מאוד לא פשוט. היה זה שפל שכמותו לא ידעתי, ונשאבתי לבור עמוק של ייאוש וחידלון. הגיעו

הדברים לידי כך שגמלה בליבי ההחלטה לשים קץ לחיי, רחמנא ליצלן. ממחשבה למעשה, התחלתי מהרהר בשאלת העיתוי והמיקום. די מהר ידעתי: אעשה זאת ביום שישי בערב, עת פחות אנשים מסתובבים בחוצות.

יום שישי חלף עבר ואפלת הערב ירדה על העיר, ממש כמו החשכה שבליבי. יצאתי מביתי, ולאחר צעידה קצרה הגעתי לשכונת מגורים שבמרכז פארק קטן ושקט. גמרתי אומר: זה המקום. האווירה הייתה פסטורלית ורגועה, אבל באותם רגעים הדבר לא עשה עליי שום רושם. השלווה לא הצליחה לכבות את הסערה שבליבי. לא היה לי ספק לגבי נכונות הצעד שאני עומד לעשות.

כמה רגעים חלפו, ובתזמון שמיימי, רגע קט לפני שכבר היה מאוחר מדי, הגיעה לאוזני שירה שכולה חדרוה ואושר. ליבי הלך שבי אחריה וניסיתי למצוא את מקורה. השעה כבר הייתה די מאוחרת, הבתים סביב היו עם אורות עמומים בלבד, אך בית אחד האיר כולו. "זה בא משם", חשבתי והתקרבתי אל הבית. כשכבר עמדתי ממש סמוך לחלונותיו הפתוחים, לא התאפקתי והצצתי פנימה. לנגד עיניי נגלה המחזה הבא: משפחה יהודית בעלת לבוש חסידי יושבה שם לצד שולחן ערוך בכל טוב, פניהם קרנו ושירה שמחה יצאה מתוך הבית ומילאה את הרחוב.

כפשוטו של המחזה - הוסיף הבחור לספר - עוצמת הרושם שהוא עשה עליי. הרגשתי שמשוה עמוק בתוכי פנימה משתנה.

כשקולו נשנק מבכי אמר הבחור לרב פריס: "כבוד הרב, זה היה נס! באותם רגעים אלוקים נגע בי והעביר לי מסר של תקווה לעתיד טוב ואופטימי. הייתה זו קריאה משמיים אליי: הסתכל על האור והטוב בחיך, ואל תתמסר כליל לאופל ולרע".

"יכול להיות שהבית ההוא היה ברחוב פלוני?" שאל הרב פריס נרגשות. "נכון! איך אתה יודע?" "שאל הבחור בטון והבעת פנים שהביעו הلم מוחלט.

בשלב הזה, הרב פריס - שכתבעו הוא אדם רגוע ומאופק - הצטרף לבכי, חיבק את הבחור בחום ואמר: "זה הבית שלי! אני גר באותה שכונה, מול הפארק שתיארת. בכל שבוע, בסעודת ליל שבת קודש, אנחנו מקפידים להשאיר את החלונות פתוחים, מתוך תקווה שציליהן הערבים והמתוקים מדבש של זמירות השבת יגיעו לאוזני יהודים הזקוקים לכך. מסתבר כי בהשגחה פרטית מופלאה, באותו ערב הצלילים הללו פעלו את פעולתם והצילו נפש מ ישראל, פשוטו כמשמעו..."

הבחור דגן - סיפר הרב פריס - עשה שינוי גדול בחייו בכל המישורים, כאשר שנה לאחר מכן רקדתי אותו בחתונתו.

זה כוחה של יהדות המגיעה ממקום טהור של שמחה; בכוחה להבקיע סלע וחומה, ולהאיר את הנשמה גם מעבד לאפלת עצבות החומר.

לחיים, לחיים ולברכה! אלול שכזה הוא לא חודש שרק רוצים לשרוד אותו ולעבור ממנו הלאה, אלא אלול מואר של הזדמנות לחזק את ההתקשרות שלנו אל הקב"ה ולרומם אותה לפסגות חדשות.

שבנפשו, שבא בהרצאה וההבטה, והיא כמו נקודה ומקור הרע רח"ל. וכנודע שבנקודה המקורית אין בזה התפעלות בהתגלות, והיא מתפשטת ומציאה להתגלות עומק הרע ר"ל. ועל כן יתגבר כארי להגדיר את עצמו בחוש הראיה בכל תוקף ועוז, וגם אם יהיה ניכר אל יחוש לשיחות בני אדם, והלא בדבר הנוגע לחיי הנפש בגשמיות אינם מביטים על שום דבר, וכל שכן בנוגע לחיי הנפש הרוחני.

וזה הרמז בדברי הגמרא כאן: נעץ את עצמן ("שטעק זיך אריין") בקרקע עשר פעמים, ובלבד שלא תאכל בסכין שאינה כשרה אפילו "לאכול בה צונן"!

(על פי תורת מנחם חס"ב ע' 341.
קונטרס העבודה פרק ב)

מסכת הוריות

מציאות של "קהל" - רק בארץ ישראל

ובהוראה הלך אחר רוב יושבי ארץ ישראל
(ג, א)

לדאום שצחלה לארץ אין מן המניין (רש"י)

הצפנת פענח מאריך בכמה מקומות (מהר"ת על הרמב"ם ז, ב. סנהדרין מג, ב. מכות כד, א) שגדר "ציבור" ו"קהל" חל על ישראל רק משכנסו לארץ ישראל. ולכן אמרו (ברכות נה, א) "אין אוכלוסא בבבל", "ורצה לומר דליכא צירוף", וכן אמרו (פסחים נד, ב) "אין תענית ציבור בבבל"; כי ארץ ישראל היא הארץ שבה נעשו ישראל למציאות של ציבור אחד, "ולכן רק כשעברו הירדן, אז הוה כמו מציאות אחת, וחל עליהם ערבות".

ויש לבאר בטעם הדבר, דהנה מה שכל אחד מישראל ערב לחברו, הוא בגלל הפירוש הפנימי ב"כל ישראל ערבים זה בזה", שכל ישראל מעורבין זה עם זה ("ערבים" לשון תערובת). ובוה יש ב' דרגות - אופנים: היינו שהתאחדות דישאל אינה רק שמתקבצים ומתקשרים יחד לאגודה אחת בשביל תכלית, כדי "לעשות רצונך בלבב שלם", ואילו מצד הענין הפרטי שבכל אחד, שבו יש הפרש ביניהם, הם נפרדים זה מזה; אלא יש ביניהם שייכות פנימית, שאף בפרטים השונים שבהם שייכים הם זה לזה, כי הענין הפרטי של כל אחד נשלם על ידי זולתו.

וכמו שמבאר אדמו"ר הזקן (לקוטי תורה פרשת נצבים), על פי משל מאברי גוף האדם, דבכל אבר ישנה מעלה שמחמתה זקוקים אליו שאר האברים; ועל-דרך-זה יש בכל איש ישראל מעלה יתירה על חברו, ולכן "כולם צריכין זה לזה".

ויתרה מזו הוסיף אדמו"ר הזקן (שם) וכתב: "כל ישראל קומה אחת שלימה", היינו שנעשים למציאות אחת, ועל ידי התאחדות

מורא מפני הרמ"א

הני בלי זכויות הואיל וכי נשתברו יש להן תקנה כבלי מתכות דמו (ע"ה, ב)

יש מחמירין ואומרים דכלי זכויות אפילו הנעלה לא מהני להו, וכן המנהג צאשכנו וצמדיטת אלו (רמ"א, אר"ח סימן תנא סכ"ו)
סיפר הצמח צדק:

בתקופה הראשונה לבואו של אדמו"ר הזקן להרב המגיד, היה עני ביותר, והיתה לו כוס מזכוכית שהיה משתמש בה כל השנה.

כשהגיע חג הפסח היה הסדר אצל הרב המגיד שהוא היה נותן מצות ויין לתלמידיו, אבל לכל אחד מהתלמידים היו כלים שלו.

לאדמו"ר הזקן היתה רק הכוס הנ"ל, והיתה אצלו שאלה האם להכשיר את הכוס ע"י מילוי ועירוי וכו' או להצטרך לבריות על מנת לקנות כוס אחרת. לאחר שקלא וטריא החליט שלא יצטרך לבריות והכשיר את הכוס.

בהגיע ליל הסדר ישב לשולחן כל אחד מהתלמידים וכוסו מונח לפניו. כשהרב המגיד נטל את כוסו כדי לקדש עליו על היין, אמר פתאום לתלמידים: עס שמעקט חמץ (יש ריח חמץ), ופנה להרה"ק ר' מנחם מענדל מוויטעבסק שיסתובב סביב השולחן להריח אפה החמץ. שלש פעמים הסתובב הרמ"מ סביב השולחן ובכל פעם אמר שאינו מריח חמץ והרב המגיד ביקשו שוב לבדוק.

כשראה הרב המגיד שאי אפשר למצוא מהיכן בא ריח החמץ, פנה אל התלמידים ואמר: מה אעשה שהרמ"א עומד כנגדי בפנים זועפות ואיננו נותן לי לעשות קידוש.

כששמע אדמו"ר הזקן שהרב המגיד הזכיר את הרמ"א, אמר להרב המגיד שהוא עבר על מה שכתוב ברמ"א שלא להכשיר כלי זכויות לפסח אלא לקנות חדשים, והוסיף שעשה כן משום שלא רצה לחזור על הפתחים כדי לקיים מנהג (עיין פמ"ג סימן תנא משב"ז סק"ל).

עמד הרב המגיד ונשקו על מצחו ואמר: כוחך גדול שהיית יכול להביא את הרמ"א. ואמר לו שיקדש וישתה ד' כוסות מכוסו.

וסיים הצמח צדק: פון יעמאלט האט דער זיידע מורא געהאט טשעפען זיך מיטן רמ"א (מאז פחד הסבא 'להתעסק' עם הרמ"א).

(שמועות וסיפורים)

(הוצאת מעיינות) ח"ב ע' 35

חומרת עבירה בקרירות

סבין יפה שאין בה נומות נועצה עשרה
פעמים בקרקע.. לאכול בה צונן (ע"ה, ב)

ישנם יהודים שטוענים שכאשר מדובר אודות עבירה שהיא בבחינת "רותחין" - יש להתיירא ממנה, אבל עבירה שהיא בבחינת "צונן", שנעשית מתוך קרירות ("קאלטערהייט") - לא תזיק לו וגם לא לחברו כו'.

דהנה ישנם בני אדם אשר רחוקים המה מאיזה דבר רע בפועל ח"ו, אבל לבם מושך אותם לראות ולהביט, וההבטה היא כמו בקר רוח, ואינו מרגיש בעצמו בעת מעשה איזה התפעלות; ובאמת סיבת המשיכה הוא מפני שתענוג נפשו בעצם הוא מקושר בזה, ולכן גם שהוא רחוק מרע בפועל ממש, ואדרבא הוא עושה טוב בכחותיו הגלויים, מכל מקום עצם תענוג נפשו הוא משוקע ומקושר בענין רע רח"ל, וזאת היא סיבת המשיכה אל ההבטה וההסתכלות. וההבטה עם היותה בקר רוח, לכאורה הנה היא עושה רושם וחזקה גדולה בנפש, ולא תעבור בלי התעוררות רע בהתגלות רח"ל.

וענין הקרירות בזה באמת הוא מחמת עוצם סדרתו בההבטה, והוא כח התענוג הנעלם

התכללות הניצוצות

את שדרכו.. ללבן באור ילבן באור
(ע"ה, ב)

אחד מהעילויים המפורסמים, בעל כשרון גדול ועמקן נפלא, בא לליאזנא ושקד בלימוד החסידות, ובגודל כשרונותיו רכש לו במשך זמן קצר ידיעה גדולה ורחבה בתורת החסידות.

ביחידות הראשונה שנכנס לרבינו הזקן שאל: רבי, מה חסר לי? ויענהו רבינו הזקן: אין חסר לך מאומה, כי ירא אלקים אתה ולמדן, רק צריך אתה להוציא את החמץ שהוא הישות וגסות הרוח, ולהכניס מצה שהוא ביטול. וכלי שנשתמש בו בישות שנדמה לו שהוא אור כגון שפודין, שדוחקין רגלי השכינה, דאין אני והוא יכולין לדור, צריך ליבון. והליבון הוא עד שיהיו הניצוצות דהבירות ניתזין ונכללין בהאור האמיתי.

(היום יום" כז תמוז)

ענינים נפרדים אלו הרי הם נעשים "קומה אחת", גוף אחד. היינו ששייכותם של כל אברי האדם זה לזה אינה רק בזה שהם צריכים אחד לחברו, אלא הם מהות אחת, דכל אבר על כל פרטיו הוא חלק מן האדם, ואין בו תוכן וענין נפרד בפני עצמו מלבד היותו חלק מגוף האדם. וממילא הרי כולם מציאות אחת.

והנה התכללות והתאחדות של שתי מציאויות נעשות על ידי הארה גדולה משניהם, וכמו שאמר רז"ל על הפסוק עושה שלום במרומיו, כי מיכאל שר של מים וגבריאל שר של אש, ואין מכבין זה את זה, כלומר שמיכאל שר של חסד הנקרא בשם מים היורדים ממקום גבוה למקום נמוך, והוא בחינת ההשפעה והתפשטות החיות מעולמות עליונים לתחתונים. ובחינת אש שטבעה לעלות למעלה היא בחינת הגבורה והסתלקות השפעת החיים ממטה למעלה שלא להשפיע רק בצמצום עצום ורב, והן מדות נגדיות והפכיות זו לזו.

אך כל זה הוא רק כשהן בבחינת מדות לבדן. אך הקב"ה עושה שלום ביניהם, דהיינו על ידי גילוי שמתגלה בהן הארה רבה והשפעה עצומה מאד מאור אין סוף ב"ה, אשר כשמו כן הוא שאינו בבחינת מדה ח"ו אלא למעלה מעלה עד אין קץ אפילו מבחינת חב"ד מקור המדות, ואזי המדות נגדיות של מיכאל וגבריאל נכללות במקורן ושרשן והיו לאחדים ממש ובטלים באורו יתברך המאיר להם בבחינת גילוי.

ולכן דוקא בארץ ישראל התחיל ענין ההתכללות בין בני ישראל להיות למציאות אחת, כי שם התחיל להאיר אור עליון זה, לצורך השלמת הכוונה העליונה ד"דירה בתחתונים", שעומק הרוחניות יתבטא בארציות דוקא, על ידי המשכת עצמותו שלמעלה מרוחניות וגשמיות.

(על פי אוצר לקוטי שיחות – כלל ישראל ע' 50, ע' 66)

מציאות של "קהל" – רק בבני ישראל

כי נמירי חטאת שמתו בעליה – במיתה, הני מילי ביחיד, אבל לא בצבור, לפי שאין מיתה בצבור (א, י).

הצפנת פענח מאריך בכמה מקומות (ראה מפענח צפונות פ"א ס"א, ס"ג, א), שדין זה שאין מיתה בצבור שייך אצל בני ישראל דוקא, מה שאין כן אומות העולם שאצלם לא שייך הגדר של ציבור, כדאיתא בגמרא (נדר סא, ב) בנוגע לטומאה "יצא עובד כוכבים שאין לו טומאה .. דאמר קרא ואיש אשר יטמא ולא יתחטא ונכרתה הנפש ההיא מתוך הקהל, במי שיש לו קהל, יצא זה שאין לו קהל", ועל אחת כמה וכמה שלא שייך אצלם הענין דאינו מת (ענין הנצחיות).

ולכן מצינו ש"כשעלה סנחריב מלך אשור בלב כל האומות ועירבם זה בזה וכו'", היינו שנתבטלו גדרי העמים דעמון ומואב וכו"ב, והיינו, לפי שמציאותם של אומות העולם היא מציאות מוגבלת ולא מציאות נצחית, שלכן שייך בה ענין של ביטול. והענין הוא:

"ציבור" – הוא לא רק קיבוץ של כמה וכמה פרטים יחידים, אלא שעל ידי קיבוץ הפרטים נעשית מציאות חדשה שלמעלה מהפרטים, היינו, לא רק כלל של הפרטים, אלא כלל

שלמעלה מפרטים, שלכן נשאר בקיומו גם לאחר שבטלה מציאות הפרטים, ולכן גם לאחר שבטלה מציאות הפרטים שמהם מורכב הציבור (שכבר מתו היחידים) קיימת מציאות הציבור (אין מיתה בצבור). והטעם לכך:

מציאותם של בני ישראל היא – "חלק ה' עמו", "חלק" מהעצם דלמעלה – "ה' אחד", שאינו מורכב מפרטים ח"ו. וכיון ש"העצם כשאתה תופס בחלקו אתה תופס בכולו" (כתורת הבעל שם טוב), נמצא, שגם כאשר בני ישראל נמצאים למטה במציאות וציור מוגבל של פרטים, יש בכל אחד ה"עצם" שבו, שזוהי מציאותו האמיתית. אלא, שמציאות אמיתית זו היא בכח ובהעלם במציאות והציור המוגבל של כל פרט ופרט. אבל כשהפרטים מתקבצים – מתגלית ויוצאת מן הכח אל הפועל מציאותם האמיתית שהיא למעלה מהמציאות והציור המוגבל של כל פרט ופרט בפני עצמו – "חלק ה' עמו", חלק מן העצם דלמעלה.

וזהו גם הטעם שאין מיתה בצבור – כי ענין המיתה שייך רק ביחס למציאות והציור המוגבל שבוה חלקים היחידים זה מזה, אבל המציאות האמיתית שלהם, "חלק ה' עמו" – הוא ענין נצחי.

(על פי תורת מנחם חע"ב ע' 318 ואילך)

בין "נשיא" ל"מלך"

אשר נשיא יחטא .. איזהו נשיא? זה מלך, שנאמר: מכל מצות ה' אלוקיו – שאין על נביו אלא ה' אלוקיו (א, י).

לכאורה, מדוע בכתוב נאמר "נשיא", ולא "מלך" (כמפורש בקרא "שום תשים עליך מלך")? והביאור בזה:

ההבדל בין התואר "נשיא" לתואר "מלך" הוא, שהתואר "מלך" מתייחס להנהגת העם בעניינים גשמיים (יציאה למלחמות וכדומה), ואילו התואר "נשיא" מתייחס להנהגה הרוחנית והתורנית (ובלשון הרמב"ם: "הגדול שבחכמה שבכולן" – מושיבין אותו ראש עליהן... והוא שקורין אותו החכמים נשיא... והוא העומד תחת משה רבנו").

בדורות מאוחרים יותר – לאחר זמנם של משה ויהושע – התפצלו שני התפקידים, כך שהמלך עסק בעיקר בהנהגה הגשמית, ואילו הנשיא עסק בהנחלת התורה לישראל ובהנהגתם במובן הרוחני בלבד.

יחד עם זאת, ישנה נשיאות בתורה באופן נעלה יותר, והיינו שהנשיא אינו רק בראש ואחד משבעים ואחד חברי הסנהדרין, אלא שכל התורה שבעל פה בדרור עוברת רק על ידו, ובאופן כזה מתאים דווקא שיהיה אדם אחד לשני התפקידים: אותו אדם המכהן כנשיא וכמנהיג התורני והרוחני של בני ישראל – יכהן גם כמלך ומנהיג בעניינים גשמיים, כך שההנהגה הגשמית תהיה טפלה להנהגה הרוחנית ומסתעפת ממנה. וכך אכן התקיימו הדברים במשה וביהושע, שהיו לכל-לראש נשיאים ומנהיגים תורניים של בני ישראל, ומלכותם והנהגתם הגשמית היתה טפלה לנשיאותם הרוחנית ונבעה ממנה.

וזהו משמעותו של התואר "נשיא" במובנו המלא והמושלם: אדם שאינו רק "מלך", מנהיג גשמי, אלא הוא לכל-לראש מנהיג רוחני ותורני, ואילו מלכותו ושלטונו הגשמי הם

טפלים ומסתעפים מהנהגתו הרוחנית. ולכן נוקט כאן הכתוב בלשון "נשיא" ("אשר נשיא יחטא", וכן לגבי מלך המשיח בנבואת יחזקאל) – שכן הכוונה היא למצב הרצוי והמושלם, שבו הנהגת העם היא בידי הנשיא, המנהיג הרוחני והתורני, וההנהגה הגשמית טפלה להנהגה הרוחנית.

(ע"פ לקוטי שיחות ח"ט ע' 166 ואילך; חכ"ג ע' 193 ואילך)

בין נשיא לכהן משיח

אשר נשיא יחטא .. אשרי הדור שהנשיא שלו מביא קרבן על שגגתו. אם נשיא שלו מביא קרבן, צריך אתה לומר מהו הדיוט? ואם על שגגתו מביא קרבן, צריך אתה לומר מהו דיוט? (א, י).

בסדר הכתובים נאמר לפני כן אודות חטאת הכהן המשיח, ואחר כך קרבן נשיא. ולכאורה – מדוע ביחס לכהן המשיח לא כתבה התורה "אשרי הדור וכו'", והרי אם הכהן המשיח מביא קרבן, גם ממנו יהיה אפשר ללמוד להדיוט וכו'?

ויש לבאר, בהקדים החילוק בין השפעת הכהן הגדול לבין השפעת המלך על בני דורם: תפקידו של הכהן הגדול הוא להחזיר בהם אהבת ה' (כמבואר בארוכה בלקוטי תורה פורשת בהעלותך), ואילו תפקידו של המלך הוא להחזיר בהם יראת ה' (כמבואר בארוכה בדרך מצוותיך מצוות מינוי מלך).

והנה, אהבת ה' היא השורש והיסוד לקיומן של מצוות עשה (שכן האהבה מעוררת את האדם לקיים מצוות שיקרבו אותו אל הקב"ה), ואילו יראת ה' היא השורש והיסוד למצוות לא-תעשה (שכן היראה מרתיעה את האדם מלעשות נגד רצונו של הקב"ה).

ונמצא, שהשפעתו של הכהן הגדול על העם מתבטאת בעיקר בקיום מצוות עשה (וביניהן – חרטה והבאת קרבן למי שכבר נכשל בחטא), ואילו השפעתו של המלך על העם מתבטאת בזהירות שלא להיכשל מלכתחילה בחטאים ועברות.

ולכן מופיע הרמז "אשרי הדור" רק ביחס לנשיא ולא ביחס לכהן המשיח – שכן הביטוי "אשרי הדור" מתאים בעיקר לדור שאינו חוטא מלכתחילה בהשפעתו של הנשיא, כנ"ל, ולא לדור שנכשל בחטא אך מתחרט על כך וחוזר בתשובה, בהשפעתו של הכהן הגדול.

(לקוטי שיחות ח"ט ע' 36 ואילך)

הנאות העולם – רעות לנשמה

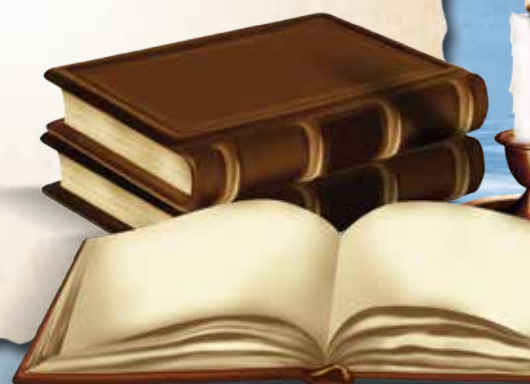
אפילו מויתבם של רשעים רעה היא אצל צדיקים (א, י).

ובכללות כן הוא בנוגע לכל תענוגי עולם הזה ותאוות עולם הזה, שהם באופן ש"נופת טיטופנה שפתי זהה": ההתחלה היא בשפתי חלקות – אבל "אחריה מרה כלענה", כי האמת היא – כדאיתא בחובת הלבבות, ש"כאשר לא יתחברו בכלי אחד המים והאש, כן לא יתחבר בלב המאמין אהבת העולם הזה ואהבת העולם הבא". וכפי שמבאר רבינו הזקן בתניא, שאם האכילה היא כדי למלאות תאוות גופו, הרי זה גם ענין של קליפה, והיפך הענין של אהבת ה', שלא תשכון בלב אחד עם אהבת העולם.

(על פי תורת מנחם חל"ט ע' 144)

תכנית לימוד באגרת התשובה

ימי התשובה,
אלול-תשרי
תשפ"ו

זכאים להשתתף בתכנית כל המעוניין להתחזק בקרבת ה' ולנצל את ימי
הסגולה בהם 'המלך בשדה' ב'המצאו' ו'היותו קרוב' לכל אחד ואחד מאיתנו
התוכנית מיועדת למי שלא נבחן בעבר על אגרת התשובה

רישום

אצל הנציגים בישיבות עמדות 'נדרים פלוס' במשרדי 'לב לדעת' טלפון: 072-221-9050 שלוחה 5

למצליחים במבחן

תוענק מלגה
מצוין 70% ומעלה - 200 ₪
מצוין 90% ומעלה - 300 ₪

המבחן יתקיים ביום שלישי ח' תשרי תשפ"ו

בוחן עצמי באמצעות נדרים פלוס (טופס מבחן לב לדעת),
או באמצעות טופס דיגיטלי.

את ספר הלימוד עם ביאור בהוצאת 'מעיינותיך'
ניתן לרכוש בחנויות ספרי אור החיים ואצל הנציגים בישיבות